19 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
އިޤުތިޞ ދީ ކޮމިޓީ އ އި އެން ވަރަންމަންޓް އެންޑް ކް ލައިމެޓް ޗޭން ޖު ކޮމިޓީގެ
ޖޮއިންޓު ކޮމިޓީގެ 4 ވަނަ ބައްދަލުވުން
7 އޮކްޓޫބަރު 2019
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަ ން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގެ (ކޮމިޓީކުރ ކޮޓަރި)1
ފެށުނު ގަޑި: 11:00

}ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު؛ ހ ރަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް{
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލު ދިރާސާކުރާ ކޮމިޓީގެ 4 ވަނަ ބައްދަލުވުން
ފަށާނަން. ދެން މިވަގުތު ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު ވާހަކަދައްކަވާ ވަގުތަށްވުމާ އެއްކޮށް އެ ބޭފުޅާގެ އިޒުނައާއެކުގައި
އަޅުގަނޑު ބަލާނަން ކުރިއަށް ގެންދެވޭތ . އެގޮތުން މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން މިކަމާ ގުޅޭ މަޢުލޫމާތު ހ ދާލުމަށް
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަން މަންޓު އަދި މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، އަދިވެސް މިނޫން އެހެން އިތުރު ތިން
ފަރާތަކާ އެއްކޮށް ބައްދަލުކޮށްލުމަށް ހަމަޖެއްސުނު މީޓިންތަކެއް މިއަދު ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ. އެހެންވީމަ،
އަޅުގަނޑު ވަޑައިގެން ތިއްބެވި ބޭފުޅުން ދެން އަޅުގަނޑު މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި އަނެއްހެން ނުދެންނެވި ނަމަވެސް،
ކޮންމެވެސްވަރަކަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ގިނަވީމަޔާއެކުގައި އަޅުގަނޑު އިދާރީމޭޒުގައި އަޅުގަނޑަށް ރަނގަޅީ
އެބޭފުޅުން ދެން ފާހަގަކޮށްލަދެއްވިއްޔާ އިނގޭތ އަނެއްހެން ހާޒިރީގައި ސޮއެނުރައްވާ އޮތްކަމަށް ވަންޏާ. އެހެންވީމަ،
އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނަން އެ ބޭފުޅުންނަށް ވަޑައިގަންނަވަން.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޖަލްސާ ކުޑަކުވަގުތުކޮޅަކަށް މެދުކަނޑާލުމަށްފަހު އަނެއްކާވެސް އަޅު ގަނޑުމެން ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ. ދެންމެ
މި ބައްދަލުމާ ގުޅިވަޑައިގެންނެވި ބޭފުޅުންގެ މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލާނަން. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން
ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭގޮތުން ފިޝަރީޒް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ
މިނިސްޓްރީން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ބިލުގެ ދިރާސާކުރުމުގެ މަސައްކަތް. މިހާރު މިހާތަނަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް 4
ބައްދަލުވުން މި ބޭއްވެނީ. ވަރަށްގިނަ އަދަދެއްގެ ބޭފުޅުންގެ ކޮމެންޓު ވިސްނުންފުޅު ހުރިގޮތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިހާތަނަށް ވެސް ލިބިއްޖެ. އޭގެތެރޭގައި ލިޔުމުން އަދި އަނގަބަހުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަޢުލޫމާތު މި ދަނީ ލިބެމުން.
މިއަދުގެ މި ބައްދަލުވުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވާލާފައި މި ވަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ
ބޭފުޅުންނަށާއި، ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީގެ ބޭފުޅުންނަށާއި އަދި އީ.ޕީ.އޭ ގެ ބޭފުޅުންނަށާއި، މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުގެ
ބޭފުޅުންނަށާއި، މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ބޭފުޅުންނަށް. މައިގަނޑުގޮތެއްގައި ތަންފީޛީ
އިދާރާތަކުގެ ގޮތުގައި މި ބިލާ ގުޅޭގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު ސަރުކާރުގެ މުއައްސަސާތަކަށް
އަޅުގަނޑުމެން މި ދަންނަވާލީ. ހުރިހާ ބޭފުޅުން އެއްތަނެއްގައި ތިއްބަވައިގެން ވާހަކަފުޅުދައްކަވާއިރުގައި
1

އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަސޭހަތަކެއް ހުންނާނެ ބައެއް ފަރާތްތަކުން ހުށަހަޅުއްވާ ޕޮ އިންޓުތަކަށް އެހެން މުއައްސަސާތަކުން
އެ ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތް ޚިޔާލު އެއްގޮތްކުރަން އަ ޅުގަނޑުމެންނަށް ފަސޭހަތަކެއްވާނެ. އެހެންވީމަ، މިހާރު
އަޅުގަނޑު ތި ބޭފުޅުންނަށް މި ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަނީ. ހަމަ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ތަރުތީބަކުން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު
ދެމުންދާނަން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަނޑައެޅިފައި މި އޮންނަނީ ދޮޅުގަޑިއިރު އާ އްމުގޮތެއްގައި ބައްދަލުވުން ކުރިއަށް
ގެންދަން. އެހެންވީމާ، އެ ދައްކަވާ ވާހަކަފުޅެ އް ވަރަށް ޕޮއިންޓަށް ހަމަ ސީދާ ވިދާޅުވަން ބޭނުންވާ ނުކުތާއެއް
ފާހަގަކޮށްދެއްވުން އަޅުގަނޑު ވަރަށް އެދެން. ވީހާވެސް ގިނަ ބޭފުޅުން މީގައި ބަހުސްގައި ބައިވެރިވަޑައިގެންދެއްވުމަކީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކަމުގައި ފަސޭހަތަކެއް ލިބިގެންދާނެ ކަމެއް. އެހެންވީމަ، ފުރުޞަތު މި ހުޅުވާލީ. ދެން
ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާއިރު ކޮން ބޭފުޅެއްކަން، ކޮން މަސައްކަތެއް ކުރައްވަނީކަން ވިދާޅުވެދެއްވީމަ ރަނގަޅުވާނެ.
ކުރިއަށް ގެންދަވާ!
މިނިސްޓަރ އޮފް ސްޓޭޓް ފޮރ އެންވަޔަރަންމަންޓު ޑރ. ޢަބްދުاله ނަޞީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑުގެ ނަމަކީ ޢަބްދު اله ނަޞީރު، މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ
ސްޓޭޓު މިނިސްޓަރ އިނގޭތ . ދެން މި ބިލާ ބެހޭގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުން ކޮމެންޓުކުރުމަށް އެބަތިއްބެވި
އީ.ޕީ.އޭގެ ފަރާތުން ބޭފުޅުންނާއި އެންވަޔަރަންމަންޓު ޑިޕާޓުމަންޓުގެ ބޭފުޅުންނާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ވޭސްޓު
މެނޭޖްމެންޓުގެ. އެހެންވީމަ ކަމާގުޅޭ ހުރިހާ ބޭފުޅުން އެބަތިއްބެވި. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑު ހަމަ ޖުމުލަކޮށް
ދަންނަވާނީ، ޖުމުލަކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ އެންމެ މުހިއްމު އެއްކަމެއްގެ ގޮތުގައި ދަންނަވާނީ، މިހާރު މި
ބިލުގެ ސުރުޚީގަ އި ވެސް އެވާ ފަދައިން މިއީ ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓި ސައިޑްސްއާބެހޭ ބިލެއްކަން ،
އެކަން އެނގުން. އެއީ ބައެއްފަހަރު ބިލު ކިޔާލާއިރު އެބަ ހުރޭ ދެން ވަރަށް ލޫސްކޮށް ޕެސްޓިސައިޑު އެހެން
ބޭނުންކުރަމުން ބޭނުންކުރަމުން ގެންދެވިފައި އެބަހުރި. އެހެންވީމަ، އަދި ފަހުގެ މާނަކުރެވިފައި ހުރިއިރު ވެސް ނެތް
މި ބިލުގައި ޕެސްޓިސައިޑޭ ބުނެފައި މިވަނީކީ ކޮންމެހެން ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑްސްއެކޭ
ބުނެވިފައެއް ނެތް. އެހެންވީމަ، އެކަން ރަނ ގަޅުކޮށްލެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ، ދެން އ ވަރރ ލްކޮށް ދެން އެހެން
ބޭފުޅުން، އަޅުގަނޑުގެ ކޮލީގުން މި ވާހަކަތައް ދައްކަވާނެ. ދެން ހަމަ އެހެންމެ، ނޮން އެގްރިކަލްޗަރަލް
ޕެސްޓިސައިޑަކީ ވެސް ވަރަށް ގިނަ އަދަދަކަށް ބޭނުންކުރެވޭ ޕެސްޓިސައިޑްސް ހުންނާނެ. އެގްރިކަލްޗަރ ގެ
ބޭނުންތަކަށް ނޫން ގޮތްގޮތަކަށް ޕެސްޓިސައިޑު ވަރަށް ފުޅާދާއިރާއެއްގައި ބޭނުންކުރެވޭކަން އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލާލީމަ
ވެސް އެނގޭނެ. އެހެންވީމަ، އެއަށް އެޑްރެސްކުރާނެ ގޮތަށް އެއީ ވަކި އެއްޗެއްކަން ނޫނިއްޔާ ވަކިން އަންނަންޖެހޭ
އެއްޗެއްކަން. ދެން އ ވަރ ލްކޮށް ކެމިކަލް ބޭނުންކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ސަމާލުވާންޖެހޭ ކަންތައްތަކަށް ވެސް އެ
ވަރަށް ފަހުން މި ބެލެވިފައި ވަނީ. އެހެންވީމަ، އެ ކަންތައްތަކަށް އެޑްރެސްކުރެވޭނެ ގޮތެއް، އެހެންވީމަ، އ ވަރ އ ލް
2

ކެމިކަލް ބޭނުންކުރުމުގައި ވެސް ވިސްނަންޖެހޭ ކަންތައްތައް އެބަހުރި. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑު މިހާހިސާބުން
ކުރުކޮށްލާނަން. މި ދެންނެވީ އ ވަރ ލްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ ކަންތައްތައް. ދެން އަޅުގަނޑުގެ އެހެން
ބޭފުޅުން އެކަމަށް އެޑްރެސްކޮށްދެއްވާނެ.
އެންވަޔަރަންމަންޓް ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީގެ ޑެޕިއުޓީ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް ޑރ. އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު
ވާހަކަދެއް ކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑުމެން އީ.ޕީ.އޭއިން ދެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، މި ބިލުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ
ތަޢާރަފުގައި އެބަ އޮވޭ ތިމާވެށް ޓަށް ގެއްލުން ލިބޭ ޢަމަލުތައް ބަލައި ފިޔަވަޅު އެޅުން ވަރަށް ޞަރީޙަ އިބާރާތުން ހަމަ
އެބައޮތް. ދެން ތިމާވެށްޓަށް ލިބޭ ގެއްލުންތައް ބަލައި ފިޔަވަޅު އެޅުމަކީ އެންޔަރަންމަންޓު ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީގެ
މެންޑޭޓުގައި ހިމެނޭ ކަމެއް. އެއީ ކާރިޘާއެއް ދިމާވެގެން ކަމުގައި ވިޔަސް، ނޫނިއްޔާމު ބ ޓެއް ފަރަށްއަރައިގެން
ކަމުގައި ވިޔަސް، އޭ ގެ ފިޔަވަޅުއެޅުމާއި އެ މައްސަލަ ބަލަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އެޖެންސީން. ދެން، މީގައި ކުނީގެ
ގޮތުގައި ނައްތާލަންޖެހޭ ޕެސްޓިސައިޑު ނައްތާލުމުގެ ބައެއް މާއްދާތައް، 23 ވަނަ މާއްދާގައި އެބައޮތް. ދެން މިއަށް
ބަލާލާއިރު އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ކުނި މެނޭޖުކުރުމާބެހޭ ގަވާއިދެއް ހެދި، އެ ގަވާއިދުގެ ދަށުން ނުރައްކާތެރި ކުނި
އަދި ޚާއްސަ ޙާލަތުގައި އުފެދޭ ކުނި އަދި ޚާއްސަ ގޮތްގޮތަށް ނައްތާލަންޖެހޭ ކުނި ނައްތާލުމަށް އެ ގަވާއިދުން
އިންނާނީ ވަރަށް ބޮޑަށް ރެގިއުލޭޓުކުރެވިފަ. އެހެންވީމަ، އެ ދެ ކަންތައް ދެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނީ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓްގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނަރްލ އަލްފާޟިލް މުޙައްމަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑަށް ކިޔަނީ ޒާހިރު އިނގޭތ . އެންވަޔަރަން މަންޓު ޑިޕާޓުމަންޓުގެ ޑީ.ޖީ. އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލު
ބަލާލިއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު ބައެއް ތަންތަނުގައި އެބަހުރި، ޑޮކްޓަރ ނަޞީރު އެ ވިދާޅުވީ އެއް
ތަންކޮޅު. ޕެސްޓިސައިޑަށް ހަމައެކަނި ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑުކަމުގައި އޭތި ކަނޑައަޅަން
އެބަޖެހޭ. ފުޅާކޮށްލާފައި ޕެސްޓިސައިޑޭ ބުނެ ޕެސްޓިސައިޑުގެ ނަމުގައި އެހެން ހުރިހާ އެއްޗެއް އޭގެތެރެއަށް
ވެއްދުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިގެންދާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް އެ ބިލު މުޅި އެތި ޑިޒައިންކުރެވިފައި ހުރީ. އެހެންވީމަ، އޭގައި ހުރި
ހުރިހާ ޕެސްޓިސައިޑޭ ބުނާ ހުރިހާ ތަންތަނެއްގައި ޕެސްޓިސައިޑޭ އެ ބުނަނީ ހަމައެކަނި ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ
ޕެސްޓިސައިޑަށޭ. އެބޭނުން އެ ގޮތަށް އަންނަންޖެހޭނީ. އެއީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް މީގައި ފާހަގަކުރާ އެއް ކަމެއް.
އަނެއް ކަމަކީ އެކިއެކި މުޢާހަދާތަކުން ބާރު ލިބިދޭ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ އެބަ މި ބިލުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބަ އޮތް.
މުޢާހަދާތަކުގެ ތެރެއިން ވެސް އެއީ ތިމާވެށްޓާއި ގުޅުން ހުންނަ މުޢާހަދާއެއްކަމަށް ވިއްޔާ އެ އެފް.އ .ޔޫގެ ތެރެއިން
އަންނަ އެއްޗެއް ކަމަށް ވިޔަސް، އެ އެއްޗެއް އަންނަންވާނީ އެންވަޔަރަންމަންޓު މިނިސްޓްރީގެ ބެލެވެނިވެރިކަމުގެ
3

ދަށަށް. އެއީ މިހެން މި ދަންނަވަންޖެހޭ ސަބަބަކީ، އެބަހުރި ބައެއް ކަހަލަ އެއްޗެހި، މިސާލަކަށް ދަންނަވާކަމަށް
ވެއްޖެއްޔާ މާޕ ލް ކަހަލަ އެއްޗްިއސަކީ ދަތުރުފަތުރާބެހޭ އެއްޗެހި. އެހެންނަމަވެސް، އޭގެ ކުނި ނައްތާލުމުގެ ބައި
އަންނައިރުގައި އެބައި އަންނަންޖެހޭނީ އެންވަޔަރަންމަންޓަށް. އެގޮތަށް ހަމަ މި ދަނޑިވެރިކަމުގެ ތެރޭގައިވެސް، އެ
ބިލަކީ އަދި އެފް.އ .ޔޫގެ ތެރެ އިން އަންނަ އެއްޗެއްކަމަށް ވިޔަސް އަދި ބައިނަލްއަޤްވާމީ ކޮންމެ މުޢާހަދާއަކުން އައި
ކަމަށް ވިޔަސް އޭގައި ތިމާވެށްޓާ ގުޅުންހުރި އެއްޗެއް ވެއްޖެއްޔާ ސީދާ އެންވަޔަރަންމަންޓު މިނިސްޓްރީގެ
ބެލެނިވެރިކަމުގެ ދަށަށް އެ އެއްޗެއް ގެނައުން. އެއީ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވާ ކަމަކީ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑަކީ ޝާފިއާ. އަޅުގަނޑު މަސައްކަތްކުރަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް
އެގްރިކަލްޗަރ މެރިން ރިސ ސަސްގައި ޕާރމަނަންޓް ސެކްރެޓަރީއެއްގެ މަޤާމު. ދެން މި ބިލު އެނގިވަޑައިގަންވާނެ މި
ފަރުމާކުރީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މިނިސްޓްރީން އެފް.އ .ޔޫގެ އެހީގައި އެކްސްޕާރޓުންނާ އެއްކޮށް. އެހެންވީމަ،
އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ގިނަ ދުވަހުގެ މަސައްކަތެއް ކޮށްގެން މި ބިލު މިގޮތަށް ލިޔެވިފައި މިއޮތީ. ދެން
ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ވެސް އިނގިރޭސިން ދިވެއްސަށް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ވެސް ހުރި ކުދިކުދި ކަންތައްތައް ހުންނާނެ
ފާހަގަކޮށްލަން. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެންނާއި ގުޅޭގޮތަށް އެ ތަރުޖަމާތައް ބަދަލުކުރުން ވެސް ވަރަށް މުހިއްމު. ދެން
މީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ބިލު ހެދުމުގައި އެންމެ ބޮޑު ބޭނުމަކީ، ހަމަ ދަނޑުވެރިކަން ކުރާ ފަރާތްތަކުން އެ
ގެންގުޅޭ ޕެސްޓިސައިޑު ގެންގުޅުމުގައި އެއްވެސް ގޮތެއްފޮތެއް ނެތި ގެންގުޅުމުން ޑޭންޖަރަސް ކަންތައްތައް
ހިނގަމުންދާތީވެ، އަޅުގަނޑުމެން މިނިސްޓްރީއަށް ވަރަށް ގިނަ ޝަކުވާތައް ހަމަ ދަނޑުވެރިންގެ ފަރާތުންނާއި އަދި
ކައުންސިލްތަކުންނާއި އެކި ފަރާތްފަރާތުން އެގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ގަވަރން ކުރެވެންޖެހޭނެ ކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ގިނަ ފަރާތްތަކުން އަންގާފައިވާތީވެ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ރެސްޕޮންސިބިލިޓީއެއް ކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނާތީވެ ދެން ހަމަ ދަނޑުވެރިކަމަށް ޚާއްޞަކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލު ތައްޔާރުކޮށްފައި
އިންނާނީ. އެހެން އެއްވެސް ޕެސްޓިސައިޑަކާ މިއަކާ އަޅުގަނޑުމެން ގުޅުވައިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މީތި
ގަވަރންކުރަން އުދަގޫވާނެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ، އެ އީ ދެ މިނިސްޓްރީއަކުން އެއް
ކަމެއް ކުރަން، އެއް ބިލެއްގެ ތެރެއިން ކުރަންއުޅޭއިރުގައި އުނދަގޫވެދާނެ ކަމަށް ލަފާކުރެވޭތީ. އެ ކަމަކު އެހެން
ބޭފުޅުން އެ ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް ކޮންވެންޝަންސްތަކާ ނައްތާލުމާއި، މިކަހަލަ ކަންތައްތައް އަޅު ގަނޑު ހިތުން ދާނީ
ހަމަ އެކަމެއްކުރަ އްވާ މިނިސްޓްރީއެއްގެ ރެސްޕޮންސިބިލިޓީ ގެ ތެރެއަށް، އެ އިންނަ ގާނޫނެއްގެ ތެރެއަށް ދެން އޭތި
ވަންނާނީ މީގެ މިހެން ލިޔެވިފައި އިން ކަމުގައި ވިޔަސް . އެ އަޅުގަނޑުމެން މީގެ އެކަހަލަ ކަންތައްތައް ފާހަގަކުރަން
4

ބޭނުންވަނީ، މި ޕެސްޓިސައިޑް ގަވަރންކުރުމުގެ ހުރިހާ އޭރިއާތަކެއް މީގެއަށް އަޅުގަނޑުމެން ގެންނަން ބޭނުންވާތީވެ.
ދެން އަޅުގަނޑު ކުރިން ވެސް ދެންނެވިހެން ރާއްޖޭގައި ކަންކުރާ ގޮތަކަށް މީތި އެ ވިދާޅުވާ ގޮތަށް އެހެން
މިނިސްޓްރީތަކުގެ ހުރި ބިލުތަކަށާއި، ގާނޫނުތަކަށާއި، ގަވާއިދުތަކަށާއި ލައި ގެން ހިންގުމަކީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
މައްސަލައެއްނޫންހެން. ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން އެއަށް މަރުޙަބާކި ޔާނަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މީގައި ވަރަށް ބޮޑެތި
ރެސްޕޮންސިބިލިޓީސްތަކެއް ވެސް އާދޭ މިނިސްޓްރީއަށް ވެސް. އެހެންވީމާ، އެ މީތި ރަ ނގަޅަށް ހިންގޭނީ އަސްލު
ރެސްޕޮންސިބިލީސްތައް އަދާކު ރެވޭނެ ގޮތްތައް މި ބިލު ފާސްވެގެންދިއުމާ އެއްކޮށް ދައްކަވަ އިދެއްވައިފިއްޔާމު.
އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑު މިހާރުއްސުރެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކެޕޭސިޓީ، ރިސ ސް
މި ހުރިހާ އެއްޗަކުން ހަމަ އެހީ ތެރިކަން ބޭނުންވާނެ ބިލު އެންފ ސްކުރަން ވެއްޖިއްޔާމުން. އެހެންވެ އަޅުގަނޑު އެކަން
ފާހަގަކޮށްލަން. ތެންކިއޫ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ، މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްޣަނީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުގެ ނަމަކީ މުޙައްމަދު ޢަބްދުލްޣަނީ. މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުގެ ލީގަލްއޮފިސަރެއް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ
ޓީމުގައި އެ ޗް.ޕީ.އޭ ގެ ބޭފުޅެއްގެ އިތުރުން އެމް.އެފް.ބީ.އޭގެ ބޭފުޅެއް ވެސް ހިމެނޭ. ދެން އެބޭފުޅާއަށް، މިވަގުތު
ފަހަތުގައި އެބައިންނެވި. އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް މި ބިލު ދިރާސާކުރެއްވުމަށްފަހު އެކި ބައިތަކަށް
ބަހާލާފައި ދެން އަޅުގަނޑުމެން ޓީމު ހިމެނޭ ގޮތަށް ކޮންމެޓު ތައް މަޝްވަރާކުރެވިފަ އި ވަނީ. ދެން މީގައި އަޅުގަނޑު
ބޮޑަށް ފާހަގަކުރާ ބައެއް ކަންތައްތައް އެބަހުރި. އޭގެތެރޭގައި މި ގާނޫނުގައި އެބަހުރި ދެން ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ދެން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ފާ ހަގަކުރެވިފަހުރި، މި ބިލުގައި ކޮންމެވެސް ވަރެއްގެ މައްސަލަތަކެއް ހުރިއިރުގައި
ގާނޫނީގޮތުން މިއީ ކިހާވަރަކަށް ޗެކްކޮށްފަ އިތ މަޖިލިހާ ހަމައަށް އައި އްސަ އޮތީ، ދެން އަޅުގަނޑު ސުވާލުއުފެދޭ
މީގައި ބައެއް މައްސަލަތައް ހުރިގޮތުން. ޚާއްޞަގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ ޕެސްޓިސައިޑާބެހޭ ކަންކަން
ބެލެހެއްޓުމަށް މިނިސްޓްރީގެ ވަކި ޔުނިޓެއް އުފައްދާގޮތަށް އޮވެފައި އަދި މިނިސްޓަރަށް ލަފާދޭން ބ ޑެއް ވެސް
އުފައްދާ ކަމަށް 7 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފަ އޮތީ ، މިނިސްޓަރަށް ލަފާދޭ ބ ޑެއް. އެހެންމަވެސް ، ބ ޑުގެ
މަސްޢޫލިއްޔަތުތައް 12 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން، ބ ޑަކީ މިއީ ހަމަ ވަރަ ށް ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރާ
ބ ޑެއް. ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެއް ތަންފީޛުކުރުމަށާއި ، ގަވާއިދުތަކެ އް ހެދުމަށާއި، އެކަހަލަ ވަރަށް ގިނަ
ކަންތައްތަކެއް ކުރާ ގޮތަށް ބިލުގައި ލިޔެވިފަ އި އޮތް ކަމަށް މި ފާހަގަކުރެވެނީ. އަދި އޭގެ އިތުރަށް ބައެއް
ލައިސަންސް ދިނުން ފަދަ ކަންތައްތަކާ އަދި އޭ ގެ އިތުރަ ށް ކަންކަމަކާ ގުޅިގެން މައްސަލަ ހުށަހަޅައިފިނަމަ އެ
މައްސަލަ ވެސް ބަލާ ގޮތަށް ލިޔެފަ އޮތް އެ އްޗެ އް. އެހެންވީމާ، އަސްލުގައި ކިހާވަރަކަށްތ އޭ ޕްރެކްޓިކަލީ މި ކަންކަން
ކުރެވިގެންދާނީ މިފަދަ ގޮތަކަށް ބިލު ފަރުމާކޮށްފައި އޮތީ މަ. ދެން މީގައި މިނިސްޓަރު ވެސް އެބަހުރި ބައެއް
5

ގަވާއިދުތައް ހެދުމަށް ބާރުދީފަ. އަދި ހަމަ އެއާއެއްކޮށް ބ ޑުން ވެސް ބައެއް ގަވާއިދުތައް ހަދަންވާނެއޭ ލިޔެފައި
އޮތީމަ، އަސްލުގައި ކޮންމެވެސް ކަހަލަ ފުށުއެރުންތަކެއް ހުރި ކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭ. ދެން އޭގެ އިތުރަށް ދެންމެ
އެންވަ ޔަރަންމަންޓު މިނިސްޓްރީން ވެސް ފާހަގަކުރައްވައިފި ޕެސްޓިސައިޑް މާނަކޮށްފަ އޮތްގޮތް. ދެން އޭގެ އިތުރަށް
ދެންމެ ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީގެ ޕާރމަނަންޓް ސެކްރެޓަރީ ވެސް ފާހަގަކުރައްވައިފި ތަރުޖަމާކުމުގެ ބައެއް
މައްސަލަތައް ހުރެދާނެ ކަމަށް. އެގޮތުން އަޅުގަނޑަށް ވެސް ފާހަގަކުރެވިފަ އެބައޮތް، 24 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ
(ހ)ގެ އެބައިން ޙަރަކާތްތެރި މާއްދާ، އޭތި ދިވެހި ބަހަށް ގެނެއްސަ ދެން އެއާ ވިދި ގެންހުރި ބައެއް އެހެން އެއްޗިހި
އެބަހުރި. މިސާލަކަށް ފ މިއުލޭޝަން، ކޮންސަންޓްރޭޝަން އޭތި އިންގްލިޝް އިން ގެނެއްސަ ހުރިއިރުގައި އެއީ
ޕެސްޓިސައިޑް ގައި ހިމެނޭ އިންގްރީޑިއަންޓްސްއާ ގުޅޭ ބައިތަކެއް ކަމަށް ބޮޑަށް ލަފާކުރެވެނީ. އެކަމަކު، އޭތި
މާނަކޮށްފައި އިންއިރުގައި ޙަރަކާތެރިއަކީ އަސްލުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޮޑަށް އިންގްރީޑިއަންޓްސްއެއްގައި ހުންނަ
އެއްޗެއް ޑިފައިންކުރުމަށް ބަލާއިރުގައި އެންމެ އެކަށީގެންވާ ބަސް ކަމަކަށް ގަބޫލެއްނުކުރެވޭ. އެއީ ޙަރަކާތްތެރިއޭ
ބުނީމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޮޑަށް މި ހީވަނީ އެއީ އަސްލު އޭގައި ރަދީފު ގެ މާނައަކީ ހީވާގި ، މުރާލި، ހިންގުންތެރި،
ކަންކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، އޭގައި ޕެސްޓިސައިޑު ގައި ހިމެނޭ ބައިތައް އެގޮތަށް މާނަކުރީ މަ ތަންކޮޅެއް އެއްކަލަ
އޮޅުންއަރާ ގޮތެއް ވެދާނެ ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. ދެން، އޭގެ އިތުރަށް ހަމަ އޭތި މަނާކޮށްފަ އި ވެސް އެބައިން 57 ވަނަ
މާއްދާގެ (ހ)ގައި. މާނަކޮށްފައި އިންއިރުގައި އެ މާނަ އެހެން އޮތީމަ އެހާ ބޮޑަކަށް ދޭހައެއްނުވޭ ކަންނޭނގެ އަ ސްލު
އެ ބުނަންއުޅެނީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމެއް. ހަމަ އެގޮތަށް އަދި ވެސް އެބައިން، ފ މިއުލޭޝަން މާނަކޮށްފައި އޮތްއިރުގައި ،
ފ މިއުލޭޝަން މާނަކޮށްފައި އޮތްގޮތުން ޓެކްނިކަލް މީހަކަށް އަންޑަސްޓޭންޑްވެދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، އިންޑަސްޓްރީގައި
ދަނޑުވެރިކަމުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކަށް ފަހަރެއްގައި އެއީ ކީކޭ ކަމެއް ބުނެފަ އޮތީ ނޭނގިދާނެ. އެއީ
އަޅުގަނޑަށް ވެސް އޭތި ދޭހަވުމުގައި ތަންކޮޅެއް އުނދަގޫ މާނަކުރުމުގައި. އެހެންވީމާ، އެކަހަލަ ބައެއް ކަންތައްތައް
އެބަހުރި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވިފަ އި ހުރި. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ސައިޑު ގައި، ފަހަތުގައި އިންނެ ވި
އެމް.އެފް.ޑީ.އޭގެ ބޭފުޅާގެ ބައެއް ކޮމެންޓިތައް އެބަހުރި މީގައި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ މިހިސާބުން ނިންމާލާނަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު އެމް.އެފް.ޑީ.އޭގެ މަންދޫބަށް ފްލ އެރުވުމުގެ ކުރިން ދަންނަވާލަން ބޭނުންވޭ، ދެންމެ ފާހަގަކުރެއްވި އެއް
ނުކުތާއެއް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑު ކޮންމެ ވެސް ޖަވާބެއްދީފައި ކުރިއަށްދާންޖެހޭނެ ނުކުތާއެއް. އެއީ
ކިހާވަރަކަށް ގާނޫނީ ގޮތުން ބެލިގެންތ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް މި ބިލު ހުށަހަޅާފައި މިވަނީ. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަކީ
ގާނޫނު ހަދާ މަޖިލިސް ކަމަށްވާތީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި ޑޮކިއުމަންޓާ މެދުގައި މި ދެކެނީ ވަރކިންގ
ޑޮކިއުމަންޓެއްގެ ގޮތުގައި. ތި ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވާލައިގެން ހުރިހާ ބޭފުޅުންގެ ޚިޔާލާއި،
6

މަޝްވަރާ މި ހ ދަނީ ތި ވިދާޅުވި ހުރިހާ ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން ފުރިހަމަކުރުމުގެ ގޮތުން. އެހެންވީމާ، މިހާރު ހަމަ
ވަރަށް ސްޕެސިފިކްކޮށް ވިދާޅުވެދެއްވުން އެދެން މިވެނި މާ އްދާއެ އް މިވެނިގޮތަކަށް މިހެން އޮތުން ރަނގަޅުވާނެއޭ
ނުވަތަ އ ވަރ ލް ގަވަރނަންސްގައި ޒިންމާތަކާއި ރ ލުތަކާއި މި ހުރި ގޮތް މިނޫން ގޮތަކަށް ބަދަލުކޮށްފިއްޔާ މިހެން
ވެދާނެއޭ. ހަމަ މި މަރުޙަލާގައި ހަމަ ހުރިހާ ކޮމެންޓެއް ދެއްވިދާނެ. އޭގެ އެންމެ ފުނަށް ވެސް ވަޑައިގެންނެވިދާނެ
އިނގޭތ . އެކަން އަޅުގަނޑު ފާ ހަގަކޮށްލީ. ކުރިއަށް ގެންދަވާ !
މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުގެ ސައިންޓިފިކް އޮފިސަރ ސާޖިދާ މުޙައްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
السالم عليكم . އާދެ! އަޅުގަނޑު ސާޖިދާ އިނގޭތ ، ފުޑް އެންޑް ޑްރަގް އޮތ ރިޓީގެ ސީނިއަރ ސައިންޓިފިކް
އޮފިސަރ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން، ސާޖިދާ، ފުޑް އެންޑް ޑްރަގް އޮތ ރިޓީން އިނގޭތ . ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލު
ދިރާސާކުރިއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަހުރި ބައެއް ކުދިކުދި ކަންތައްތައް ފާހަގަކުރެވިފަ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
މި ދަންނަވަނީ މުޅިން ފަންނީ ސައިޑުން އިނގޭތ . ފަންނީގޮތުން ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ފާހަގަކުރެވުނު
އާއްމުކޮށް ދުނި ޔޭގެ ތަންތަނު ގައި މިކަހަލަ ބިލެއް ހެދިގެ ންދާއިރު، މިހާރު މީގައި މިއޮތީ ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން
ފާހަގަކުރައްވައިފި ދަނޑުވެރިކަމާބެހޭ ޕެސްޓިސައިޑަށޭ މި ބިލު މިއޮތީ. އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ އެ ވިދާޅުވިހެން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ފާހަގަކުރެވުނު މާނައިގައި އެބައޮތް ހަމަ މުޅި ޕެސްޓިސައިޑްސް ހިމެނޭގޮތަށް. އެހެންވީމަ،
އެ މާނަ އިތުރަށް އިޞްލާޙުކޮށްލެއްވުން ރަނގަޅު ސީދާ މިއާ ގުޅޭގޮތަށް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު
އަނެއް ކަމަކީ ، ދަނޑުވެރިކަމުގެ މިވަރުގެ އެ އްޗެ އް ގެންނައިރު އަޅުގަނޑުމެން އެންމެ މުހިއްމު އެއްކަމަކަށް ވާނީ
ކާބ ތަކެތީގެ ރައްކާތެރިކަން ޙަޤީޤަތުގައި. އެހެންވީމަ، ވަރަށް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަވޭ ، މި އާއްމު ޞިއްޙަތު
އެބައޮތް އެންވަޔަރަންމަންޓް އެބައޮތް، ބުނިއިރުގަ އި ވެސް ކާބ ތަކެތި ވަކިން އެ ލަފު ޒު އައިސްފައި ނެތްކަން
އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ. އެހެންވީމަ، މީގެ ހަމަ މަގުސަދުގައާއި އަދި މީގެ މިހެން ތަންތަނުގައި އެ ލަފުޒު
ބަޔާންކުރުމަކީ ވަރަށް މުހިއްމުކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން. އެއީ މީގެ ޕްރޮޑިއުސް ކޮލިޓީ މި އަންނަނީ
ކާބ ތަކެތީގެ ރައްކާތެރިކަމާއި ފެންވަރަށް. އެހެންވީއިރު ، ހަމަ މީގެ މަގުސަދުގެ ތެރޭގައި އެބަ ހިމެނެންޖެހޭ މިބައި.
ދެން އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފާހަގަކޮށްލެވޭ އަނެއް ކަމަކީ ، ޕެސްޓިސައިޑްސް ބިލެއް ހަދާއިރުގައި ހަމައެއާއެކީ ގަ އި ގަސް
ކާނާ ވެސް މިއީ ހަމަ ޕްލާންޓް މެނޭޖްމެންޓުގެ ތެރޭގައި އަންނަ ކަމަކަށްވާއިރުގައި ، ކީއްވެގެންތ އޭ މިބައި
މިއާއެކީ ގަ އި، ނޫނީ ފަހުން އެހެން މަރުޙަލާއެއް ގައި ވަކި ބިލެއްގެ ގޮތުގައި އަންނަނީތ އޭ. ބައެއް ޤައުމުތަކު ގައި
އެބަހުރި ހަމަ މި ދެބައި އެއްކޮށްގެން ހެދިފައި ވެސް ބިލުތައް. އެހެންވެއްޖެއްޔާމު އެބައި ކިހިނެއްތ އޭ ހަމަ ދެން
އަންނަން އޮތް ކަމަކަށް ވެސް. އެއީ ޕްރޮޑިއުސް ކޮލިޓީގެ ފުރިހަމަކަމާއެކީގައި އަންނާނީ މި ދެބައި ވެސް
ފުރިހަމަވެގެންކަމުގައިވާތީވެ. ދެން ހަމަ އެންމެ ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު އަނެއް ކަމަކީ، ވަރަ ށް ގިނަ ތަންތަނުގައި އެބަ
7

ބުނެވޭ އެކްސްޕ ޓު، އިމްޕ ޓު ، މިހެން އަންނައިރު އަލުން ލޭބަލްކުރުން. އަންނައިރުގައި އަލުން ބަންދުކުރާ ވާހަކަތަކެއް
ވެސް. ދެން އުފައްދާ ވާހަކަ އޮންނައިރު، ހަމަ އުފައްދާ ތަނެއްގައި ބަންދުކުރުން ވެސް ހިމެނިދާނެ.
އެހެންވެއްޖެއްޔާމު ހަމަ މީގެ އެބަ މާނައިގައި ހިމަނަންޖެހެއޭ ބަންދުކުރުމާއި އަލުން ބަންދުކުރުމާ. ދެން އަދި އޭގެ
އިތުރުން ހަމަ އަދި ހިމަނަން ޖެހޭ އެބަ އުފެ އްދުން ވެސް އިނގޭތ . އުފެއްދުމުގެ ބައިގެ ތެރޭގައި މިސާލަކަށް،
ކާބ ތަކެތީގެ ރައްކާތެރިކަން ހިމެނޭ ގޮތް ހިމެނޭގޮތަށް ހަމަ ހިމެނުން އިނގޭތ . ދެން ހަމަ އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު
އަނެއް ކަމެއް، މީގައި އެބަ އޮ ތް ބުނެފައި ލެބ ޓްރީތަކެއްގެ ވާހަކަ. ދެން އަޅުގަނޑު ހަމަ މި ދަންނަވަނީ އެއީ
މިހާތަނަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނު ކަންތައްތަކުން ބަލާއިރު ، އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރުމުގައި ވެސް އެބަހުރި
ވަރަށް ގިނަ ދަތިތަކެއް. ދެން ނެޝަނަލް ހެލްތު ލެބ ޓްރީ މި އިންނަނީ އެމް.އެފް.ޑީ.އޭގައި. މިހާރު ވެސް
ޕެސްޓިސައިޑް ރެސިޑިއު ލިމިޓަށް އަޅުގަނޑުމެން މިދަނީ ޑިވެލޮޕްކުރަމުން އެމް.އެފް.ޑީ.އޭ. އެހެންވެއްޖެއްޔާމު ސީދާ
މިތަނުގައި ވަކި ލެބ ޓްރީތަކެއް ހަދަންވީތ އޭ. ނޫނިއްޔާމު މިއީ މިސާލަކަށް މިހާރު މަސައް ކަތްކުރަމުންދާ ލެބ ޓްރީއެއް
މިގޮތުގައި ކަނޑައެޅިދާނެތ އޭ؟ ނޫނީ އެކި ތަންތަނަށް ހަމަ ބައިވަރު ލެބ ޓްރީތަކެއް ބަހާލުންތ އޭ، މިއީ ފީސިބަލް
ކަމެއްތ އޭ؟ އެހެންވީމަ، މިކަން ވާނެ ކަހަލަ ގޮތަކަށް ބިލު ފަރުމާކުރެވިފައި އޮތުމަކީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިދާރީގޮތުން
މި މަސައްކަތްކުރަން އަޅުގަނޑުމެން ކުރާއިރުގައި، މި ތަންފީޛުކުރުމުގައި އަންނަ ދަތިތަކުން އަޅުގަނޑުމެން
ސަލާމަތްވެ އެކަން ރަނގަޅުކުރެވޭނެ ކަމެއްކަން. ދެން ހަމަ ކުރިން ވެސް ފާހަގަކުރައްވައިފި ކަންނޭނގެ ލަފާދޭ ބ ޑުގެ
ވާހަކަ އޮތްއިރުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް އޭގައި ލަފާދިނުމަށްވުރެ ބޮޑަށް މި އޮންނަނީ އެއްކަލަ ފަންނީ މަސައްކަތްތަކެއް އެ
ބ ޑުން ކުރާ ވާހަކަ. އެހެންވީމަ، އަސްލު ޙަޤީޤަތުގައި އެބައި އެބަޖެހޭ ކިހިނެއްތ އަޅުގަނޑުމެން މިބައި ގެންދާނީ.
އެއީ ލަފާދޭ ބ ޑުންތ ؟ އެއީ ލަފާދޭ ބ ޑުގައި މި ތިބެނީ އެކި މުއައްސަސާތަކު ގެ ވަރަށް އިސް ބޭފުޅުން. ތިބޭއިރުގައި
އެ ބޭފުޅުންނަށް 24 ގަޑިއިރު މި މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި އުޅެވޭނެތ އޭ. ނޫނީ ލަފާދޭ ބ ޑަކީ ހަމައެކަނި
މިސާލަކަށް، އެންޑ ޒްކުރާ ތަނެއްގެ ގޮތުގައިތ އޭ. އެހެންވީމަ، ތަންކޮޅެއް ތަފުޞީލުކޮށް މިހާރު މިއޮތް ގޮތް ނޫން
އެހެން ގޮތަކަށް ބަދަލުކުރަންޖެހޭ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ފެނޭ. އެއީ މިހާތަނަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ބ ޑުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާއިރު ވެސް ބ ޑުތަކަށްވުރެ ބޮޑަށް ޙަޤީޤަތުގައި މިސާލަކަށް، ޔުނިޓެއް އުފެއްދިއްޔާ އެ
ޔުނިޓެއްގެ ތެރެއިން މި މަސައްކަތް ކުރެވިގެން އަންނާނީ. އައި އްސަ ބ ޑުތަކުން މިސާލަކަށް، އޭތި އެންޑ ޒްކުރުމުގެ
ބައި ކުރެވިދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ސީދާ މަސައްކަތްތަކެއް ބ ޑަށް ދީފައި ހުރިކަން އެބަ ބިލުގައި ފާހަގަކުރެވޭ ހަމަ
ވަރަށް ބޮޑަށް. އެހެންވީމަ، އެ ކަންކަން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލާނަން. ދެން ހަމަ ބ ޑުގެ ބައްދަލުވުންތައް
ބާއްވާއިރުގައި އެބަ ބުނެވޭ 3 ބޭފުޅެއްގެ ހު އްދައާ އިއެކީ، 3 މަހުން ބާއްވާ ވާހަކައެއް މި އޮންނަނީ. އޮވެފައި ދެން މި
އޮންނަނީ ބުނެފައި ބ ޑުގެ 3 މެންބަރުންގެ ހައިސިއްޔަތުން މިސާލަކަށް. ޔުނިޓަށް، ސީދާ ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީއަށް
އަނެކައްޗެއް ނ ންނާނެތ އޭ ބ ޑު ބޭއްވުމުގެ. މިސާލަކަށް 3 މެންބަރުން އެވަގުތު ސޮއި ބޭނުންވެ ނުލިބިއްޖިއްޔާމު
8

ކޮންމެހެން ނިންމަންޖެހޭ ކަންތައްތަކުގައި ކިހިނެއްތ އޭ މިނިސްޓްރީން ޢަމަލުކުރާނީ. އެހެންވީމަ، މިހާ ހަނިކޮށް
ބޭއްވުން އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ނުފެންނާތީވެ އެ ވާހަކަ މި ދަންނަވާލީ. އަދި ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު
އަނެއް ކަމެއް، ލޭބަލްކުރުމުގެ ވާހަކަ އޮތްއިރު، ދި ވެހި އަދި އިނގިރޭސި. އެއީ އޭގެ މަގުސަދަކީ ކޮބައިތ އޭ
ދިވެއްސާއި، އިނގިރޭސިއާ ދެބައި ހުންނަންޖެހެނީތ އޭ ލޭބަލްގައި ނޫނީ ދިވެހި ނުވަތަ އިނގިރޭސިތ އޭ އޮންނަންވީ؟
ކޮންގޮތެއްތ އޭ މީގައި؟ އެއީ ވަރަށް ގިނައިން، އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ކާއެއްޗެހީގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވާ
ދައްޗެއް އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބީ.އެމް.އެސް ރެގިއުލޭޝަން އޮންނާނެ އިނގޭތ ތުއްތުކުދިންގެ. އެ ރެގިއުލޭޝަންގަ އި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވި މައްސަލައެއް ދިވެހި ބަހުން އޭގެ ލިޔުންތައް ހުންނަންޖެހުނީމަ އެކަން ނުވެގެންދިޔަތަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔަ. އެހެންވީމަ، މިހާރު ދިވެހިރާއްޖޭގައި އާއްމު ކޮށް ބޭނުންކުރާ ބަހެއް އިނގިރޭސި.
ދެން އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީކީ ކޮންމެހެން ދިވެހި ބަހަށް އިސްކަންނުދޭ ވާހަކައެއް ނޫން. އެހެންނަމަވެސް،
އިނގިރޭސިއަކީ އާއްމުކޮށް މިހާރު ވަރަށް ބޮޑަށް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ބޭނުންކުރާ ބަހަކަށްވާއިރުގައި މިސާލަކަށް،
އިނގިރޭސި ނުވަތަ ދިވެހި ބަހުން އޮތުން ކިހިނެއްތ އޭ ފެންނަނީ. އެއީ ކޮންސިއުމަރ ޕްރޮޓެކްޝަން ގާނޫނުގައި ވެސް
އޮންނަ ގޮތުން އެބައޮވޭ ހަމަ އެ ފުރުޞަތު ދެއްވާފައި އިނގިރޭސި ނުވަތަ ދިވެހިން އޮންނަން. އެހެންވީމަ، އެގޮތަށް
ބަދަލުކޮށްލުން އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފެނޭ. ދެން ހާމަ ފާހަގަކުރެވުނު އަނެއް ކަމެއް މި އިންތިޤާލީ މަރުޙަލާގެ ބައި
އިނގޭތ . އެއީ 20 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި މި ބުނަނީ، 21 މަސް ހުޅުވުމަށްފަހު ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރުން
މަނާވުން. މިސާލަކަށް، މިހާރު ބޭނުންކުރެވެމުންދާ ޕެސްޓިސައި ޑަކީ ވަރަށް ނުރައްކާތެރި އޭ ގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބޮޑެތި
ގެއްލުންތަކެއް ލިބިދާނެ ކަމަށް ފެންނަ އެއްޗެއްކަމުގައިވާ ޙާލަތެއްގައި މި 21 މަސް ދޭނެތ އޭ. މިއީ ވަރަށް ދިގު
މުއްދަތެއް. އެހެންވީމާ، މިކަހަ ލަ ކަންކަމަށް ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިންތިޤާލީ މަރުޙަ ލާގައި ވިސްނަވަންޖެހޭހެން.
އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ އެބަ ފެނޭ އަޅުގަނޑުމެން ޤަބޫލުކުރިޔަސް ނުކުރިޔަސް މިރާއްޖޭގައި ވެސް ހަމަ
ބޭންކޮށްފައި ހުރި ބައެއް ޕެސްޓިސައިޑްސްތައް ބޭނުންކުރެވޭތަން. އެހެންވެއްޖެއްޔާމު އެކަހަލަ ޙާލަތެއްގައި
ކިހިނެއްތ އޭ މި 21 މަސް މިއީ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތްތ އޭ މީތި ބޭނުންކުރަން ހުއްދަ ދިނުން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
ދެން ހަމަ މީގައި އެބައޮތް ބަޔާންކޮށްފައި 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި މާއްދާ ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބޭންކޮށްފައިވާ
ބާރުތަކުގައި ބޭނުންހިފުމުގައާއި ، މާއްދާގެ ދަށުން ޕެސްޓިސައިޑް އިންސްޕެކްޓަރުން ހ ދާ ލިޔެކިއުންތަކާއި އެހެނިހެން
ތަކެއްޗާއިމެދު ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތަށް ބަޔާންކުރާ އޮޕަރޭޝަންސް މެނުއަލްއެއް މި ޤާނޫނަށް ޢަމަލުކުރަންފަށާތާ 3
މަސްދުވަހުގެ ތެރޭގައި 'ބ ޑުން' އެކުލަވާލަންވާނެއޭ. މިއީ ހަމަ އަޅުގަނޑު މި ފާހަގަކުރާ ކަންތައް. އަނެއްކާވެސް، 3
މަސްދުވަސް މި ދިނީ 'ބ ޑަށް' މިކަން ކުރަން. ބ ޑަށް މިކަން ވާނެތ އޭ، ނޫނީ މީގެ މަފްޙޫމަކީ ބ ޑުތ އޭ ނޫނިއްޔާމު އެ
މަސައްކަތްކޮށްފައި ބ ޑަށް ގެނެ ސް އެންޑ ޒްކުރުންތ އޭ؟ މިއީ ދެން އަޅުގަނޑުމެން އ ވަރ ލްކޮށް މީގައި ދަންނަވަން،
ދެން ހަމަ އޭގެ އިތުރުން އަދި ހަމަ ދަންނަވާލަން ބޭނުންވޭ މިހާރު އެންޓި-މައިކްރ ބިލްޑް ރެސިސްޓަންސްގެ ވާހަކަ
9

ދެކެވެމުންދާއިރުގައި ޕެސްޓިސައިޑްސް މި ބިލުގެ ތެރޭގައި އެއްވެސް ވަރަކަށް މިބައި ހިމެނޭ ކަހަލަ ގޮތަކަށް
އޮންނާނެތ އޭ. އެއީ އެކުއަރ ކަލްޗަރގެ ވާހަކަ ވެސް އެބައާދޭ މީގެ ތެރޭގައި. އެހެންވެއްޖެއްޔާމު ދެން އެ
ވިދާޅުވާހެން މިގެއިން ހަމައެކަނި ޕްލާންޓަށް ކުރަންޏާމު އެބައި ނެގިގެންދާނެ ކަމަށް މި ބަލަނީ. އެހެންނަމަވެސް،
އެކުއަރ ކަލްޗަރއާއި މި ހުރިހާ އެއްޗެއް އަންނަންޏާމު މިބައިގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް
ވިސްނަންޖެހޭނެ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަޑައިގެން ތިއްބެވި މުއައްސަސާތަކުގެ ތެރެއިން މިވަގުތު އެއްޗެއް ވިދާޅުވަން ބޭނުންފުޅުވާ އެހެން ބޭފުޅަކު އެބަ
ހުންނެވިތ ؟ އާދެ!
މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ޑިރެކްޓަރ އަޙްމަދު މިޤްދާދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިކޮނޮމިކް ޑިވަލޮޕްމަންޓުން އިނގޭތ އަޙްމަދު މިޤްދާދު. އަޅުގަނޑު ފެންނަނީ އެއްކަލަ ބައެއް އެބަހުރި ބުނެފައި
އެއްކަލަ އިންޓަރނޭޝަނަލް ސްޓޭންޑަރޑްތަކަށޭ ހުންނަންވާނީ. 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ 11 އާއި 22 ވަނަ
މާއްދާގެ އެބަ ބުނޭ މިންގަނޑުތަކެއްގެ ވާހަކަ. ދެން އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ އެ އެ އްޗެހިތަ އް ޝާއިޢުކުރަން ބޭރުގެ
މިންގަނޑުތަކެއް ވެސް. އެހެންނޫނީ ތަންކޮޅެއް ވޭކްކޮށް ކަންނޭނގެ އެ ދަނީ އެބައިތައް. އެހެންވީމަ، އެއްކަލަ
މިންގަނޑޭ ބުނެފައި އިނދެއްޖެއްޔާމު އެ އެއްޗެހި ޕަބްލިޝްކުރަން ފެންނަ ކަމަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު އަޅުގަނޑު ކޮމިޓީގައި ހިމެނވަޑައިގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ ތެރެއިން ފުރުޞަތަށް އެދިވަޑައިގެންފައި
ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނަށް ފުރުޞަތު އަރުވާނަން. މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ކުރިއަށް ގެންދަވާ!
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޒާހިރު އޭރު ދެއްވި ލަފަޔަށް. އަޅުގަނޑު އުފެދޭ ސުވާލަކީ، މިހާރު ޕެސްޓިސައިޑާ ބެ ހޭ ބިލެއް މި ހަދަނީ މިއީ
ކެމިކަލް މާއްދާތަކެއް. އިންސާނުންނަށް ނުރައްކާތެރި މާއްދާއެއް ހުރީމަ މި ކަންބޮޑުވެގެން މިއުޅެނީ ގާނޫނަކަށް
ހަދަން. ދެން އޭރު ވިދާޅުވި ހަމައެކަނި މި ބާއްވައިދޭށޭ ދަނޑުވެރިކަމަށް. އެކަމަކު، ރާއްޖޭގައި މިހާރު ކުރީޒަމާނުހެން
ދަނޑުވެރިކަން އެކަންޏެއް ނޫން މި ކުރަނީކީ. ރާއްޖޭގައި ބަގީޗާ ވެސް އެބަ ހައްދާ. މޭވާއާއި އަދި އެހެނިހެން،
ރިސ ޓުތަކުގަ އި ވެސް އެބަ ގަސްތައް ހައްދާ އެބަ ރީތިކޮށް. މި ތަންތާ ވެސް މިހިރީ ގަސް. ހަމަ އެއަށް ވެސް
10

ހުރެދާނެ ޖަހާފައި ޕެސްޓިސައިޑް ޖަހާފަ. މިތާ ތިބި ބަޔަކަށް ވެސް އަސަރުކޮށްފާނެ. އެހެންވީމަ، ވަރަށް
ފުޅާދާއިރާއެއްގައި ޕެސްޓިސައިޑް އެބަ ބޭނުންކުރޭ އިނގޭތ . ދެން އެ ފާހަގަކުރެއްވީ މީގައި އެކުއަރ ކަލްޗަރގައި
ވެސް ބޭނުންކޮށްފާނެއޭ. ވެއްޖެއްޔާ ކިހިނެއްހޭ މީގައި އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، ވަކިން ދަނޑުވެރިކަމަށް ޕެސްޓިސައިޑާ
ބެހޭ ބިލެއް ބާއްވާފައި ހ ޓިކަލްޗަރއަށް ވަކިން ބާއްވާފައި، މޭވާ ތަރުކާރީ މިކަހަލަ ވަކި ގޭ ގޭގައި ހައްދާ
އެއްޗެއްސާއި، ބަގީޗާތަކާއި، ގޭގޭގެ އަ ސްކަނި މި ވަކިވަކިކުރާނީ ކިހިނެއްތ ؟ ނުވަތަ ޕްލާންޓް ވަކިކޮށްފައި
ޕްލާންޓޭޝަން ނުވަތަ ޕްލާންޓަށް ވަކިން ގޭތެރޭގެ ދަނޑުވެރިކަމުގައި ވެސް ހިމެ ނޭނެ ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ
ގަސްގަހާއިގެހި އިނގޭތ . ބަގީޗާ ވެސް ހައްދަނީ ގޭގޭގައި. ބަގީޗާ ހައްދާއިރުގަ އި ގޭގޭގެ އަސްކަނީގައި ނުވަތަ ހުންނަ
ތާކަށް ކެމިކަލް ޖެހުމުގެ ސަބަބުން އެބަހުރި ވަރަށް ބޮޑެތި މައްސަލަތައް ދިމާވެފަ. އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ. އަދި
އަޅުގަނޑުމެން ބެލިބެލުމުގައި އެބަހުރި މީގެ ސަބަބުން ދަރިމައިވުމުގެ މައްސަލައެއް ވެސް އައިއްސަ މިހާރު
ރާއްޖޭގައި. އެބަހުރި ދަރިމައިވުމުގެ މައްސަލަ. ތި ބޭފުޅު ން ސަރޗްކުރެ އްވީމަ ފެންނާނެ ޕެސްޓިސައިޑުން ވަރަށް
ގެއްލުންވާނެ. ޕެސްޓިސައިޑް އެ ގެންގުޅޭ ތަނެއްގައި ވެސް ، ދަނޑު ހައްދާ ސަރަޙައްދެއްގައި އުޅޭ މީހުންނަށް ވެސް
މައްސަލަޖެހޭވަރުގެ ނުރައްކާތެރި ކެމިކަލް އެބަ ބޭނުންކުރޭ. އަދި މިހާރަކަށް އައި އްސަ ރާއްޖޭގައި އެ ފާހަގަކުރެ އްވި
މީގައި މަނާ ތަކެތި ވެސް އެބަ ގެންގުޅޭ އަމިއްލައަށް އެތެރެކޮށްގެން. އުޅޭއިރުގައި މިސާލަކަށް، މާރުކޭޓުގައި ހުންނަ
ކޭލަށް ޖަހާލަނީ. 21 ދުވަސް ފަހުން ނޫނީ ނުކެވޭނެ ޖަހައިގެން. އެކަމަކު، ހަމަ ޖަހާ ދުވަހު އެބަ ކާން ފަށާ.
އެހެންވީމަ، ރާއްޖޭގައި މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ބޮޑަށް ކަންބޮޑުވެގެން މިއުޅެނީ ، ރައްޔިތުންގެ ތެރޭގައި
ވަރަށް ގިނައިން ކެންސަރާއި ނުދަންނަ ބޮޑެތި ބައިވަރު ބަލިތައް އުފެދިއްޖެ. މި ފާހަގަކުރެއްވީ އޭގެ ތެރޭގައި ގަ ސް
ކާނާގެ ކަންތައްތަކުގައި ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ފު ޑް އެންޑް ޑްރަގް އޮތ ރިޓީއާއި އަދި އެންވަޔަރަންމަންޓް
މިނިސްޓްރީއާ، މިކަމާ ބެހޭ މި ދާއިރާތަކުގައި އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ރާއްޖޭގައި މިހާރު ކަންތައްތައް ހުރިގޮތުން މި
ބެލޭވަރަށްވުރެ ފުޅާވެފައި މިއޮތީ. ރިސ ޓުތަކަށް ގަސް އެބަ ގެނޭ ބޭރު ތަންތަނުން. މާލޭގައި އެކި ތަންތާ ގަސް ،
މާމެލާމެލި ވިއްކާ ތަންތަން އެބަހުރި. މާ ގަސް ވިއްކާ ތަން ތަން. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، ހަމައެކަނި
އަޅުގަނޑުމެން މި އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީން ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް ހަމައެކަނި ދަނޑުވެރި ކެމިކަލް އެއީ ވަކި
ކެމިކަލްއެއްގެ ގޮތުގަ އިތ ؟ ހ ޓި ކަލްޗަރ ވަކި ކެމިކަލެ އްގެ ގޮތު ގައިތ ؟ ކިހިނެއްތ މި ފަރުމާކުރަންވީ އަޅުގަނޑުމެން؟
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ އެ ފާހަގަކުރެއްވި ސުވާލަށް ސްޕެސިފިކްކޮށް އެއްޗެއް ވިދާޅުވަން ބޭނުންފުޅު ކަމަށް ވަންޏާ. އާދެ! ކުރިއަށް
ގެންދަވާ ޒާހިރު.
11

މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މުޙައްމަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މީގެއިން މިހާރު އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ރީތި ފޮޓ އެއް މި ފެންނަނީ އިނގޭތ . އެއީ މީގެއިން މި ދައްކައިދެނީ
ދަނޑުވެރިކަމާބެހޭ ބިލެއް އެބަ ބޭނުންވާކަން. ދަނޑުވެރިކަމަކީ ކޮބައިތ . އަދި މަގެއްގެ މަތީގައި ދަނޑިއެއް އިންދީމަ
އޭގައި ދެ ކުރި ފެޅިޔަކަސް އެ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ތެރެއަކަށް ދާކަށް ނުޖެހޭ. މިތާ ބަހައްޓާފައި މިހިރަ ފެންނަ ޕޮޓުތައް
ދަނޑުވެރިކަމަށް ދާކަށް ނުޖެހޭ. އެހެންވީމަ، ދަނޑުވެރިކަމާބެހޭ ބިލެއް ހެދުނީމާ އޭގެއިން އެނގޭނީ ދަނޑުވެރިކަމަކީ
ކޮބައިކަން. އެހެންވީމަ، ދަ ނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑުގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވީ.
ދަނޑުވެރިކަމަށް ޕެސްޓިސައިޑެއް ބޭނުންވާންވީ. އަޅުގަނޑު ދެއްކި ވާހަކަ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިތުރަށް
އޮޅުންފިލުވާލަން ބޭނުންފުޅުވެ ގެން ކަންނޭނގެ އެ ވާހަކަ ދެ އްކެވީ. އެހެންވީމަ، މި ދެންނެވީ. މީގައި ޙަޤީޤަތުގައި
މިކަން ވެގެންދާންޖެހޭނީ އެގޮތަށް. ހ މް ގަރޑްންއާ މި އެއްޗެއްސަކީ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމަނާފައި
ދަނޑުވެރިކަމުގެ އިންޑަސްޓްރީއަށް އޭތި ވައްދާކަށް ނުޖެހޭ އިނގޭތ . ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން ފްލ ރއަށް އެދިވަޑައިގެންފައި ތިއްބެވީމަ، މަޑުކޮށްލައްވައްޗޭ. އެދިވަޑައި ގެން ތިއްބެވީމަ
އަޅުގަނޑު އެދެން ހަމަ ސުވާލު ސީދާ ކުރައްވަން އިނގޭތ . އަދި ޖަވާބު ވެސް ސީދާ ސުވާލަށް ދެއްވަން. އޭރުން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތަންކޮޅެއް ފަސޭހަވާނެ ކުރިއަށްދާން. އެއްޗެއް ވިދާޅުވަން ބޭނުންފުޅުތ ތިއާ ބެހޭގޮތުން. އާދެ!
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޒާހިރު، އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ މިހާރު މި ޕެސްޓިސައިޑް ކެމިކަލްއާބެހޭ، ދަނޑުވެރިކަމުގެ ވާހަކައެއް ނޫން.
މީގެއިން ރައްކާތެރިކުރުމަށް އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އަޅާ ވާހަކަ. ދަނޑުވެރިކަމާއި، މަސްވެރިކަމުގެ ވާހަކައެއް ނޫން.
ހ ޓިކަލްޗަރގެ ވާހަކައެއް ވެސް ނޫން އަޅުގަނޑު މި ދައްކަނީ. އަޅުގަނޑު މި ދައްކަނީ ކޮންމެ ތަނަކަށް ޖަހާ
ކެމިކަލްގެ ސަބަބުން ރައްޔިތުންނަށް ލިބޭ ނުރައްކަލުން ސަލާމަތްކުރުމަށް ޓަކައި ހަދާ ބިލެއް މި ބިލަކީ.
ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލު އިނގޭތ . މިހާރު ދަނޑުވެރިކަމު ގެ ބިލު އެބައޮތް. އެހެންވީމަ، މީގެ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ
ބިލުން މި އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންނަށް މި ދޭންޖެހޭ ރައްކާތެރި ކަން ދެވޭނީ ކޮންގޮތަކަށް ފަރުމާކޮށްގެންތ ؟
ކެމިކަލްގެ ވާހަކަ މި ދައްކަނީ ޕެސްޓިސައިޑު، ކެމިކަލްއެއްގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ އިނގޭތ .
އެހެންވީމަ، ކެމިކަލް ޖަހާ މިއަށްވެސް. ކެމިކަލް އަސްކަންޏަށް ވެސް ޖަހާ. ކެމިކަލް އެބަ ގޭގެއަށް ވެސް ޖަހާ އެބަ.
އެހެންވީމަ، މި ޖަހާ ކެމިކަލްއަކީ ރައްޔިތުންގެ ހޭލުންތެރިކަން ހުރީ ކޮން މިންވަރަކަށްތ ؟ މީގެއިން ރައްކާތެރިކަން
12

ފ ރުކޮށްދެނީ ކޮން ދަރަޖައަކަށްތ ؟ މިއީ ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން. މި މަޢުޟޫއަށް އިނގޭތ އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްނުން ބަހައްޓަންވީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކީ މި ބިލު ތަޢާރަފުކުރެވުނު ވަގުތު ވެސް މިއަށް ވަރަށް
ޝައުޤުވެރިކަން ބަހައްޓަ ވައި މި ބަހުސްގައި ވަރަށް ރަނގަޅަށް ބައިވެރިވެ ވަޑައިގަންނަވަމުން ގެންދަވާ ބޭފުޅެއްކަން
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. ދެން އެ ވިދާޅުވާ ބައެއް ކަންކަން މި ވަގުތު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސީދާ އަދި ވަގުތު
އޮތްގޮތުން ޖަވާބުނުދެއްވުނަސް ތި ބޭފުޅުންނަށް ލިޔުމުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޮނުއްވޭނެ. ދިރާސާކުރުމުގައި
އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ބަލާނަން. ބޭނުންފުޅުތ ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީން އެއްޗެއް ވިދާޅުވާން.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތެންކިއު އިނގޭތ . އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލުގައި ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑް
މާނަކޮށްފައި އެ އިންނަނީ ދަނޑުވެރިކަން އެ ބްރ ޑް އަމްބްރެއްލާގެ ތެރެއިން އިނގޭތ . އިނގިރޭސިބަހުން
އެގްރިކަލްޗަރއަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ކިޔަނީ ދަނޑުވެރިކަން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިސްނުމުގައި ދަނޑުވެރިކަން
މި ހުންނަނީ ހަމަ ތި ވިދާޅުވާހެން އެއްޗެއް ގޭދޮށުގައި ހައްދާ، މި ދެންނެވީ އިންޑަސްޓްރީއެއްގެ ގޮތުގަ އި ހެއްދީމަ.
އެކަމަކު، އަސްލު ދަނޑުވެރިކަމުގެ މާނައިގެ ތެރޭގައި ތި ވިދާޅުވާ ހުރިހާ ގަސް ހެއްދުން ހިމެނޭނެ އިނގޭތ .
އެހެންވީމާ، އެ އިނގިރޭސި މާނައިން މި އޮތީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މީތި އައިއްސަ އިނގޭތ . އެހެންވީމަ، ކަންނޭނގެ
އެ ކޮންފިއުޒު ވެގެން ތި އުޅުއްވަނީ. އެހެންވީމާ ދަނޑުވެރިކަން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެ ދެން ހަމައެކަނި ބައިބައިކޮށްފައި
މީގައި ޑިފައިންކުރެވޭނެ ކަމެއް. އެ ޕޮސިބަލް، އަޅުގަނޑުމެންގެ އެއްވެސް އިޝޫއެއް ނެތް އެ ގޮތަށް. ދެން
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެހެން ކެމިކަލްއާ މި ކެމިކަލްއާ ތަފާތުކުރަންޖެހޭ ކަމަކީ، މިއީ ކާބ ތަކެއްޗާ ގުޅުންހުރި
ކެމިކަލްތައް ކަމަށް ވާތީވެ އިނ ގޭތ . ކާބ ތަކެތި އެއްޗިހި ހައްދަން ބޭނުންކުރާ ކެމިކަލްތަކަށް ވާތީވެ. މިއީ ވިހަ ހުންނަ
އެއްޗަކަށްވާތީވެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ދަނޑުވެރިކަމުގެ އެއްޗިހި ވަކިކުރަން ބޭނުންވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ގަވަރންކުރެވޭ ގޮތަށް. ދެން ސާޖި ވިދާޅުވި ފާޓިލައިޒަރ ވެސް އަންނާނެ. ފާޓިލައިޒަރ އަކީ ޙަޤީޤަތުގައި އޭގައި
ވިހައެއް ހުންނަ އެއްޗެއް ނޫން އިނގޭތ . އޭގައި ހުންނާނީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޮޑީއަށް ބޭނުންވާ ނިއުޓްރިއަންސް.
އެހެންވީމާ، އެ ނިއުޓްރިއަންސް ގަހަށް ނަގާވަރަކުން އޭތި ގަހުގެ އުފެދޭ އެއްޗިހި އުފެދޭނީ. އެހެންވީމާ، އެ އެއްޗިހި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކެއުމުގައި މައްސަލައެއް ނެތް. އެކަމަކު މި ގޮތަށް ކެމިލްއެއް، ވިހައެއް ހުންނަ އެއްޗެ އް
13

ބޭނުންކުރަންޏާ އެއީ ތަފާތުކަމެއް ދެއްތ . އެހެންވީމާ، އެއާ މިއާ އެއްނުވެ މި އޮތީ. އަޅުގަ ނޑުމެން އޮންނާނެ އެއަށް
ވެސް ގާނޫނެއް ހަދާފައި ދަޑުވެރިކަމުގެ ބިލުގެ ތެރޭގައި. އެކަމަކު، މިއަކު އިންކްލޫޑެއް ނުވާނެ އެ އެއްޗެއް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދަށް. ސީދާ
ހަމަ ޕޮއިންޓަށް ވަޑައިގެންދެއްވާ.
އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަދި ޝުކުރިއްޔާ ވަޑައިގެންތިއްބެވި ބޭފުޅުން. އަޅުގަނޑު އެބައޮތް ތަންކޮޅެއް ގިނަ ސުވާލު.
4 ވަރަކަށް ސުވާލު އެބައޮތް. ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، މިހާރު މި އެއްޗިހި ބަލަހައްޓަނީ ކޮން އިދާރާއަކުން ކޮން
ގޮތަކަށްތ އިނގޭތ . ދެން އަނެއް ސުވާލަކީ ، ގާނޫނުގެ މަޤުޞަދު. އެއީ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައި އެބައޮތް
ޕެސްޓިސައިޑު ގެ ސަބަބުން ދިމާވެދާނެ ނުރައްކަލަކުން އިންސާނުންނާއި ޖަނަވާރުންނާއި ، ގަސްގަހާ ގެއްސާއި،
ކަނޑާއި ތިމާވެށީގެ ސި އްޙަތު ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ޕެސްޓިސައިޑް ގެންގުޅުމުގަ އި އަޅަންޖެހޭ ސަލާމަތީ
ފިޔަވަޅުތައް، ދެން އިސްލާމިކް މިނިސްޓްރީ ފިޔަވައި ހުރިހާ މިނިސްޓްރީއެއްގެ މަސައްކަތް މީގެތެރެއަށް ވަދޭހެން
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ތި ބޭފުޅުން ދެކެލައްވާ ގޮތުގައި ކޮން މިނިސްޓްރީއެއްގެ، މިހާރު މި
ފަރުމާވެފައި އޮތްގޮތުން ކޮން މިނިސްޓްރީއެއް ގެ މެންޑޭޓުތ މިއަށް އަރާނީ އިނގޭތ . އަޅުގަނޑު މިތަނުގައި
ތަމްސީލުކުރަނީ އެންވަޔަރަން މެންޓް ކޮމިޓީގެ ފަރާތުން އެހެންވީމާ. ދެން އަނެއްކަމަކީ، ބައެއް ބޭފުޅުން
ފާހަގަކުރެއްވިހެން މިހާރު ރާއްޖޭގައި އަދި ކެމިކަލްއާ ބެހޭ ބިލެއް ނެތް. ނެތީސް މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ކަންކަން
އިސްކަންދޭންޖެހޭ ވެސް އެބަ އޮވޭކަންނޭނގެ ވަކި ތަރުތީބެއް. ކުއްލިއަކަށް ޕެސްޓިސައިޑް އޭގައި ވަރަށް ހަނި އެއްޗެއް
އައުން އެއީ ވަރަށް ރަނގަޅު ގޮތްތ . މިސާލަކަށް ކިހިނެއްތ އޭވާނީ ކެމިކަލް ބިލެއްގެ ދަށުން މި ބައި އައުން. ދެން
އަނެއް ކަމަކީ، ބައެއް ބޭފުޅުން ފާހަގަކުރެއް ވިހެން ދަނޑުވެރިކަމުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ލެޖިސްލޭޓިވް އެޖެންޑާގައި
އެބައޮތް ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބިލެއް ވަރަށް ބޮޑެތި އިސްލާޙުތަކެއް ގެންނަ ވާހަކަ. މިހާރު އޭގެތެރެއަށް އަޅުގަނޑަށް
ހީވަނީ އިނގިރޭސި ބަސްބަސް ނުލާ މިސާލަކަށް ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބޭހާއި ގަސްކާނާ ކިޔާފައި މި ހިމެނިއަސް
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެކަން ވާހެން. އެހެންވީމާ، ހަމަ މި ދެންނެވީ އަޅުގަނޑުމެން އިސްކަންދޭ ތަރުތީބުން
ބަލާއިރުގައި މުހިއްމީ މި ދަނޑިވަޅަށް ޕެސްޓިސައިޑް ސްއާ ބެހޭ ބިލެއް ހަމައެކަނި ގެނައުންތ ނުވަތަ އެއަށްވުރެ
ފުޅާކޮށް އޭތި ގެނައުންތ ؟ ދެން އަނެއް ކަމަކީ، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ޑިފެންސް މިނިސްޓްރީއާ ވެސް އަދި
ކަސްޓަމްސްއާ ވެސް ވާހަކަދެކެވިއްޖެ. އަދި ދަނޑުވެރިން ނާއި ބައެއް ވިޔަފާރިވެރިންނާ ވެސް ވާހަކަދެކެވިއްޖެ.
14

ދަނޑުވެރިން ވެސް ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅަށް ފާހަގަކުރެއްވި، އެ ބޭފުޅުން އަމިއްލައަށް ބައެއް ކަހަލަ ހަމަ ބާރުގަދަ
ކެމިކަލްތައް މިކްސްކޮށް ބައެއްކަހަލަ ތަޙުލީލުތައް ކޮށްގެން ވަރަށް ބެލެހެއްޓުމެއް ނެތް ކަހަލަ ގޮތަކަށް އެ
ބޭނުންކުރުން އިނގޭތ . އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނަންޖެހޭނެ ކަންނޭނގެ މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ދެން ވަރަށް ބޮޑަށް
ދައްކަން ސިންގަޕޫރުގެ ވާހަކަ. ސިންގަޕޫރުގެ ވެސް އެއްކަލަ ގައުމީ ތަރައްޤީ ޕްލޭނު ގެ 2 ވަނަ އެންމެ އިސް ކަންދޭ
ސިޔާސަތަކަށް މި އޮތީ ރައްކާތެރި ކާބ ތަކެތި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ތެރޭގައި އަބަދުވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެބަ އެނގޭ މިސާލަކަށް މި ކަންކަން ބޭނުންކުރުން އޮންނަ ގޮތް ދެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިތުރަކަށް ކިޔައިދޭކަށް
ނުޖެހޭނެ ކަންނޭނގެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި ދަނޑިވަޅަށް އިސްވަނީ މީތިތ ؟ ދެން އަނެއްކާ
އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ސިފަވޭ އިނގޭތ މީތި އައިސްފަ އޮތްގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް، މުޅި
ދުނިޔެ މިހާރު އ ރގަނިކް ފާމިންގއަށް މި ދަނީ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޕެސްޓިސައިޑް އިތުރަ ށް ޕްރޮމ ޓުކުރެވޭ ކަހަލަ
ގޮތެއް ނުވޭބާއޭ އިނގޭތ . އެހެންވީމާ، ތި ބޭފުޅުންނަކީ ފަންނީ ބޭފުޅުން. އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ފަންނީ މީހުންނެއް
ނޫން. އެހެންވީމާ، މި ސުވާލު ތައް ޙިއްސާކޮށްލާނަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ ކުރެއްވި ސުވާލުތަކުގެ ތެރޭ އެއް ސުވާލަކަށް އަޅުގަނޑު ބަހުސަކަށް ދާކަށް ނެތިން. އެ
ބިލު މުހިއްމުތ ނޫންތ ، ސަރުކާރުން ފޮނުއްވާފައި އޮތީމާ އަޅުގަނޑުމެން އެހިސާބުން މި ނިންމަނީ ދިވެހި
ސަރުކާރަށް ވަރަށް މުހިއްމު ބިލެއްކަމަށް. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ބަހުސް ކުރިއަށް ގެންދަންވާނީ މި ބިލު
ބައްޓަންކުރެވިފަ އި އޮތް ގޮތް އިތުރަށް ފުރިހަމަކުރުމަށާއި އަދި އެ ބިލު ގަވަރންކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިއަށްވުރެން ރަނގަޅު ގޮތްތަކެއް ނެރެވިދާނެތ . އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލީ. މިހާރު އެ
ފާހަގަކުރެއްވި ނުކުތާތަކަށް އެއްވެސް ބޭފުޅަކު ބޭނުންފުޅުތ ތަންފީޛީ އިދާރާތަކުގެ ހައިސިއްޔަތުން އެއްޗެއް
ވިދާޅުވާން.
މިނިސްޓަރ އޮފް ސްޓޭޓް ފޮރ އެންވަޔަރަންމަންޓު ޑރ. ޢަބްދުاله ނަޞީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރި އްޔާ މުޤައްރިރު. މިހާރު ފުރަތަމަ ވިދާޅުވީ، ބައެއް ބޭފުޅުން ވިދާޅުވި އެއްޗަކާ ވެސް ގުޅިގެން ދެންމެ
ވިދާޅުވި ގޮތަށް ، މިހާރު އެގްރިކަލްޗަރ އޭ ބުނީމަ އެއިން މާނަކުރެވޭ ގޮތް މި ބިލުގައި ބަޔާންކުރެވިދާނެއޭ.
އެގްރިކަލްޗަރ އޭ ބުނީމަ އޭގެތެރޭގައި ހިމެނޭ އެ ވިދާޅުވިހެން އެކުއަރކަލްޗަރ ވެސް ހިމެނޭ، ހ ޓިކަލްޗަރ ވެސް
ހިމެނޭ. ދެން އަދި ގެރިބަކަރި ގެންގުޅުން ވެސް ހިމެނޭ. އެހެ ން ގޮސް ހުރިހާ ކަމެއް ހިމެނޭ ގޮތަށް އެގްރިކަލްޗަރ މި
ކިޔެނީ. ގިނަ ތަންތަނުން އަދި މަސްވެރިކަން ވެސް ހިމެނޭ ގޮތަށް އެގްރިކަލްޗަރ މާނަކޮށްފައި އޮންނަނީ އިނގޭތ .
15

އެހެންވީމާ، މި ބިލުގައި އެ ގޮތަށް މާނަކުރެވިދާނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ބިލޭ
ބުނީމަ، ދިވެހިން ބުނާއިރު އެހެން ނޭނގޭ ކަމުގައި ވަންޏާ އަދި އެއަށްވުރެ ފުޅާކޮށް އެކަން އެނގޭނެ ގޮތަކަށް ވެސް
އަޅުގަނ ޑުމެންނަށް އެ މާނަކުރެވިދާނެ އިނގޭތ . ދެން ކޮން މިނިސްޓްރީއަކުންތ ، މިހާރު މި ކަމަކީ އިންސާނުންގެ
ސިއްޙަތާ ވަރަށް ބޮޑަށް ގުޅިފައި އޮންނަ ކަމަކަށްވާތީ، ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީން ވަރަށް ކުރިއްސުރެން މިކަމާ
އެފް.އޭ.އީގެ އެހީ ހ ދައިގެން ތައްޔާރުކުރައްވާފައި އޮތް ބިލެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެނީ. ދެން މިހާރު ދުނިޔޭގެ ބައެ އް
ގައުމުތަކަށް ބަލާއިރު، އެމެރިކާގައި މިސާލަކަށް އީ .ޕީ.އޭއިން ބަލަހައްޓަނީ އިނގޭތ ހުރިހާ ޕެސްޓިސައިޑްސްއާ ބެހޭ
ހުރިހާ ކަމެއް ބަލަ ހައްޓަނީ. އެހެންވީމާ، ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ތަނެއްގައި ކަންކަންކުރާ ގޮތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދިރާސާކުރެވިދާނެ. އެކަމަކު ، ވަރަށް ބޮޑަށް ތިމާވެށްޓާ ގުޅިފަހުރި ކަމަކަށްވާތީ ، އެ ކުރެއްވި ސުވާލަށް
ދަންނަވަންޖެހެނީ މި ބިލެއް ފަރުމާކުރީމަ އޭތި ދެން ބަލަހައްޓާނީ އޭގެ ބެލެނިވެރި ފަރާތަކީ ކޮބައިތ އެއީ އަދި ހަމަ
މި ބަހުސްކޮށްފައި ނިންމިދާނެ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރެވެނީ. އެކަމަކު، ވަރަށް ބޮޑަށް އީ.ޕީ.އޭއިން ކުރާ
މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި، އެއީ ތިމާވެށްޓަށް ގެއްލުންލިބޭ ކަމަކަށް ވާތީ. އެހެންވީމާ، ދެން ކ އްޗެއްތ ކުރިން
އަންނަންވީ ކެމިކަލްއާ ބެހޭ ބިލެއްތ ނޫނީ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބިލުތ ކުރިން އަންނަންވީ، އެއީ ވެސް ހަމަ
ބަހުސްކުރެވިދާނެ ކަމެއް. އަޅުގަނޑު ވެސް ދެކޭ ގޮތުގައި މިހާރު މީގެ ޗެޕްޓަރތަކެއް ވެސް ބައެއް ތަންތަނުގަ އި
ހަދާފައި ހުރޭ އެކިއެކި ކަންތައްތަކަށް އިނގޭތ . މީގެ އެންމެ ބޮޑަށް ފާހަގަކުރަންޖެހެނީ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި
އެގްރިކަލްޗަރ ޕެސްޓިސައިޑްސްއާ، އެގްރިކަލްޗަރއޭ ދެންނެވީމަ ހުރިހާ، ހ ޓިކަލްޗަރ ފްލޮރިކަލްޗަރ ހުރިހާ އެއްޗެއް
ހިމެނޭ ގޮތަށް. އެއާ ނޮން އެގްރިކަލްޗަރ ޕެސްޓިސައިޑްސްއާ ވަކިކުރެވެންޖެހޭ އަސްލު ގައި. ނޮން އެގްރިކަލްޗަރއޭ މި
ދަންނަވަނީ ހަމަ ސީދާ ނޮން އެގްރިކަލްޗަރ ޕެސްޓި ސައިޑްސް އިނގޭތ . ގޭގެއަށް ދެންމެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް ކޮކްރޮޗަސް
ނޫނިއްޔާ ގޭގޭ ފެން ސާފުކުރަންޖަހާ އެއްޗްިއސަން ދާންދެން ގޮސް އެބަހުރި ބައިވަރު އެގްރިކަލްޗަރއާ އެއްގޮތަކަށް
ވެސް ނުބެހޭ އެއްޗިހި ވެސް އެބަހުރި. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ ކުރެއްވި ސުވާލަށް ވަރަށް ސާފުކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ތި
ބޭފުޅުންގެ ފަރާތުން ޖަވާބެއް ލިބުން މުހިއްމު. އެއީ މީގެ ގަވަރނަންސަކީ ވަރަށް މުހިއްމު ބައެއްގެ ގޮތުގައި މި
އޮންނަނީ މި ގާނޫނަކަށް ވެގެން އަންނައިރު ގައި ކާމިޔާބުވުމުގައި މުހިއްމު ރ ލެއްކުޅޭނެ އަދި މަޤުޞަދުތައް
ހާސިލުވުމުގައި. މިހާރު އެ ފާހަގަކުރެ އްވި ސުވާލަކީ، މި ބިލުގެ ކަންކަން ގާނޫނަކަށް ވެގެން އަންނައިރު، ބަލަހައްޓާނީ
މިހާރު މި ހުށަހަޅާފައި އިން ގޮތަށް އެގްރިކަލްޗަރ އާބެހޭ ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓަވާ މިނިސްޓްރީންތ ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ
ބައެއް އެހެން ގައުމުތަކުގައި ވެސް އެ ކަންތައް ތަޖުރިބާކުރެވިފައި، ވަރަށް ގިނަ ގޮތްގޮތަށް ކުރެވިގެން ކަންނޭނގެ
16

ގޮސް ތަނެއް ގަ އި ހަރުލާނީ ދެއްތ ؟ އެހެންވީމާ، މި ދަނޑުވެރިކަމުގެ ޝައުޤުވެރިކަމެއް ނެތް އެ ކޮންފްލިކްޓް އޮފް
އިންޓަރެސްޓު އޭގެ އިން އެވޮ އި ޑްކުރެވި އެ ކަންކަންކަމާ ނުބެ ހޭ ތިމާވެށި ޙިމާޔަތްކުރުން އެއީ އޭގެ މަޤުޞަދުކަމުގައި
ހިމެނިގެން މަސައްކަތްކުރާ ބައެއްގެ ތެރޭގައިގަތ މި ބިލު ގޮސް ލޭންޑްވާންވީ. އެއަށް ތި ބޭފުޅުން ހަމަ
ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތެއް ވިދާޅުވެދެއްވުމުން އެ ސުވާލު އަޅުގަނޑުމެނަށް ވަރަށް ފަސޭހައިން ޖަވާބުލިބޭނެ.
މިނިސްޓަރ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓްގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މުޙައްމަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މި ދުނިޔޭގެ ގިނަ ގައުމުތަކުގައި މި ކަންތައް ކުރެވިފައި
ހުންނަނީ އެންވަޔަރަންމަންޓް ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީގެ ބެލެހެއްޓުމުގެ ދަށުން ނޫނީ އެންވަޔަރަންމަންޓު
ބެލެހެއްޓުމުގެ ދަށުން. އެހެންވިމާ، މި ކެމިކަލްތަކިގެ ކަންތައްތައް ބެލެހެއްޓުމާއި އޭގެ ބެލެނިވެރިކަން ނޫނީ އެ
ގެންދަންވީ ގޮތް ގައިޑުކޮށްދޭ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފަށާނަން އިނގޭތ ޒާހިރު ނިންމަވާލެއްވި ހިސާބުން ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވާ !
މިނިސްޓަރ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓްގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް މުޙައްމަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އާދެ! މިއީ އެއްވެސް ޙާލެއް ގައި ހީފުޅުނުކުރައްވާތި ބާރުތަކެއް ގެނައުން އެކަހަލަ ޚިޔާލެއްގައެއް ނޫން
މި ދެންނެވީ. މިއީ ހަމަ ވަރަށް، ކީކޭ ދަންނަވާނީ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކީގައި ދަންނަވާ ވާހަކައެއް. އެއީ އަބަދުވެސް
ވިސްނަވަންޖެހޭނެ ކަމަކީ، އެ މަސައްކަތެއްކުރާ ބަޔަކަށް އެ މަސައްކަތެއް އަބަދު ވެސް ރަނގަޅުވާނެ. އެހެންވީމާ،
އޭގެއިން ގ ސް ކަމެއް ވިޔަސް އެ ގ ސް ކަމެއް ކަމަށް ފާހަގައެއްނުކުރެވޭނެ. އެކަމަކު އެކަން ބަލަހައްޓާނީ އެހެން
ބަޔަކު ކަމަށް ވެއްޖިއްޔާ އޭ ގެ ގ ސްތަކެއް ނުކުންނަންޏާ އެ ބަޔަކު ބުނާނެ މިހާރު އެބަ ގ ސްހަދައޭ. ތި ގ ސް
ރަނގަޅުކުރާށޭ. އެއީ އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވާ ވާހަކައަކީ. އެހެންވީމައޭ، މިސާލަކަށް ދަންނަވަފާނަން، އެންމެ ފަހުން
މި ރ ވި، މި ނުކުތް މައްސަލައިގަ އި ކެމިކަލްތަކުގެ ކަންތަކުގައި ހަމަ ޑިފެންސް މިނިސްޓަރު ވިދާޅުވެފަ އި އެބައޮތް ،
ތިމަންނަމެނަށް، އެއްވެސް ބަޔަކު ބަލަހައްޓާނެ ބަޔަކު ނެތިގެންގޮހޭ ކެމިކަލްތައް ގޮސް ތިމަންނަމެންގެ ބޮލަށް ޖެހިފައި
މިއޮތީ. މިހާރު ވެސް އެބަހުއްޓޭ މިވެނި ތަނެއްގައި ނައްތާނުލެވިފައި ހުރި މިތައް ސަތޭކަ އެއްޗްިއސެއް
ތިމަންނަމެންނަށް ހަދާނެ ގޮތެއް ނޭގިފަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި ދަންނަވާ ވާހަކައަކީ، މިހާރު ވެސް ކެމިކަލްގެ
މިހިރަ ކަންތައްތައް މި ކޮށްދެނީ އެންވަޔަރަންމަންޓު މިނިސްޓްރީގައޭ. އެތަނުންނޭ ކެމިކަލްތަކާ ބެހޭ ތިންހަތަރު
މުޢާހަދާ މި ބަލަހައްޓަނީ. އެތާނގެ ސެކްރެޓޭރިއޭޓެއް އެބަ އޮވެއޭ. އެތަނުން އެބަ ޕްރޮގްރާމްތަކެއް ހިންގައޭ. އެތަނުން
17

އެބަ ކަންތައްތަކެއް ކިޔައިދެއޭ. މިވަރަށް މި މަސައްކަތްތައް ކުރެވެމުން ގޮސްގޮސް ހުއްޓާ މި މި ހިސާބުން
ހުއްޓާލާފައި ހަމަ ކޮންމެވެސް ބަޔަކު އަމިއްލައަށް ފެށީމަ އެއޮތީ ގ ހަކަށްވެފައޭ. އޭގެއިން ގ ސް ނިކުންނާނެއޭ.
އެހެންވީމަ، އެ ރައްކާކުރަންވީ ގޮތާއި، ގުދަންކުރަންވީ ގޮތާ އި، ބަލަހައްޓާނެ ގޮތާއި ، އެ ގެންގުޅޭނެ ގޮތާއި ، މިހިރަ
ހުރިހާ ކަމަކީ، މި މެނޭޖުކުރަމު ގައި އަންނާނެ ކަންތައް. ހަމައެކަނި އެ ގަހަށް ސްޕްރޭކޮށްލީމަ ނިކުންނަ މައްސަލައެއް
ނޫން ނިކުންނާނީކީ. ދެން ހަމަ މިއާއެއްކޮށް ދަންނަވަން އޮތީތީކީ، މިއީ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި މި
ބެލެހެއްޓޭނެ ތަންތަނެއް ވެސް ނެތް. މިސާލަކަށް ދަންނަވާ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ މާރުކޭޓަށް ވަޑައިގެން ބައްލަވާލައްވާ.
ދޮންކެޔޮ ދޮންކުރުމަށް ޓަކައި، ދޮންކެޔޮ ދޮންކުރީމަ ފީވާނީ ދ ؟ ކެޔޮ ދޮންކުރުމަށް ޓަކައި އެބަ ޖެހައޭ އިނގޭތ
ފާޚާނާ ދޮންނަން މި ބޭނުންކުރާ މުށިކުލައި އެ ހުންނަ ކްލީންކުލީން މީތި އެބަޖަހައޭ. މިއީ ޕެސްޓިސައިޑެއްތ
ނޫނިއްޔާ މިއީ ކ ޗެއްތ މި ޖަހަނީ. އެކަމަކު، ކާކުތ އެ ބަލަނީ. ކާކުތ އެކަން ހުއްޓުވަނީ. ކޮން ހެލްތު
ސެކްޓަރއަކުންތ އެ ވާހަކަ ބުނަނީ. މިއީ އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވާ ވާހަކައަކީ. އެހެރަ އެހެރަ ކަންތައްތައް
ބަލަހައްޓަން ކޮންމެވެސް ވަކި އިދާރާއެއް ހުންނަން އެބަޖެހޭ. އެހެންވީމަ، އެންވަޔަރަންމަންޓުންނޭ މިހިރަ ކަންތައްތައް
ބެލެހެއްޓުން މުހިއްމީ އަޅުގަނޑަށް މި ދަންނަވަނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު އަޅުގަނޑު ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީއަށް ފުރުޞަތު މިއަރުވަނީ މި ދެކެވެމުންދާ ވާހަކައާ ބެހޭގޮތުން
ފެނިވަޑައިގަންނަވާ އެއްޗެއް ވިދާޅުވުމަށް.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތެންކިޔު އިނގޭތ . އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ މި ބިލަކީ އެއް މިނިސްޓްރީއެއްގެ ދަށުން ކުރެވޭނެ ކަންތައްތަކެއް
ނޫންހެން. އެތައް އެތައް މިނިސްޓްރީއެއްގެ ރެސްޕޮންސިބިލިޓީސް އާއި މެންޑޭޓުގެ ތެރެއަށް މި ބިލުގައި ހުރި
ކަންތައްތައް ވަދެގެންދޭހެން. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ، އަޅުގަނޑުމެންގެ އިޝޫއެއްނޫން އިނގޭތ އެންވަޔަރަންމަންޓު
މިނިސްޓްރީން މީތީގެ މެއިން އަނެކަތި ބަލަހައްޓަވާފައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުރި ރެސްޕޮންސިބިލިޓީސްތައް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވިޔަސް އެއީކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އިޝޫއެއް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަވަރން ކުރެވޭނެ، އެ
ގޮތަށް ހެދިއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލުއިވެސްވާނެ. އެކަމަކު، ރަނގަޅަށް މިކަން ކުރެވޭނެވެސް މެ. އެހެންވެއްޖެ
ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުރި ރިސ ސަސް ވެސް ތަންކޮޅެއް މިހާރު ރަނގަޅުވާނެ. އެ އަޅުގަނޑުމެންނާ ސީދާ
ގުޅޭ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންނާއި ޙަވާލުކުރެވިއްޖެކަމަށް ވަންޏާމު. ދެން ކުރީގައި މެންބަރު ސުވާލެއް މިހާރު
18

ކިހިނެއްހޭ މި ކަންތައް ކުރަނީ. އެ ސުވާލު ގެ ޖަވާބުގައި، އަސްލު ހުރިހާ ކެމިކަލްއެއް ވެސް ރާއްޖެ އެތެރެކުރަން
ހުއްދަ މި ދެއްވަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ޑިފެންސްއިން އިނގޭތ . އޭގެތެރެއިން އަޅުގަނ ޑުމެންނަށް އިންނަ ރ ލަކީ،
ދަނޑުވެރިކަމަށް ގެންނަ އެއްޗެހި މި ގެންނަނީ ރަނގަޅު އެއްޗެހިތ ލިޔުމެއް ދިނުމަށް. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެ
ލިޔުން މި ދެނީ ޑަބްލިޔު.އެޗް.އ ކްލާސް 4 ،3 ،2 ،1 އަށް ބަލާފައި އޭގެ ކްލާސް 1 ގެ އެއްޗެހި ނުލާ، އެއީ
އެންމެ ވިހަގަދަ ކެމިކަލްވީމަ އެބައި ނުލާ ދެންހުރި ބައިތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ދެނީ ހުއްދަ. ދެން އެ ހުއްދަ
ހިފައިގެން އެހެން ޑިފެންސަށް ދިޔައީމަ ޑިފެންސްއިން އޭތި ގެންނާނީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ އިންނަ
ރެސްޕޮންސިބިލިޓީއަކީ ދަނޑުގައި އެ ބޭނުންކުރާ ހިސާބުން ފެށިފެން އޭތި ބޭނުންކުރަނީ ރަ ނގަޅު ގޮތުގައިތ ބެލުން.
ދެން އޭގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުންނާނެ ތަފާތު ޕްރޮގްރާމްތައް ގުޑް އެގްރިކަލްޗަރ ޕްރެޓިސަސް، އެމް.އެފް.ޑީއާއި
ގުޅިގެން ކުރާ މަސައްކަތެއް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓްރެއިނިންގ ޕްރޮގްރާމްސްތައް ، ޕެސްޓް އެންޑް ޑިޒީ ޒަސް
ކޮންޓްރ ލް، އެ ކަންތައްތަކުން އެބައިތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަލަހައްޓަނީ. އެހެންވީމަ، އެއީ މިހާރު ކަންކުރެވޭ
ގޮތަކީ. ތެންކިޔު.
މިނިސްޓަރ އޮފް ސްޓޭޓް ފޮރ އެންވަޔަރަންމަންޓު ޑރ. ޢަބްދުاله ނަޞީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެއާ ގުޅިގެން އެ ވިދާޅުވި ގޮ ތަށް މިހާރު ކަންހިނގާގޮތަށް ބުނާކަމުގައި ވަންޏާ ދެން ހުރި ހުރިހާ ކެމިކަލްސް
ގެނައުމުގައި އެންވަޔަރަންމަންޓު މިނިސްޓްރީގެ ދައުރެއް އޮވޭ. ހަމަ ޑިފެންސް މިނިސްޓްރީ އަށް ދޭންވާ ލަފަޔާއި
އެކަމާ ގުޅޭގޮތުން ދޭންޖެހޭ ހުއްދަ ދިނުމުގެ ކަންތައް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެންދަން އެގްރިކަލްޗަރ އާއި ނޮން
އެކްރިކަލްޗަރ މި މާއްދާތަކަށް އިނގޭތ .
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑަށް މި ވިސްނުނު އެއްޗަކީ ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑު ކަނޑައަޅުއްވަނީ
އެގްރިކަލްޗަރ އާބެހޭ މިނިސްޓްރީންނޭ. އެހެންވީމަ، އެ ލިސްޓުގެ ކަންކަން މެނޭޖުކޮށް ބެލެހެއްޓުން އެންމެ ރަނގަޅޭ
ތި ވިދާޅުވަނީ މިހާރު ކެމިކަލްތައް ބަލަހައްޓަވާ އެންވަޔަރަންމަންޓު ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީ ނުވަތަ
އެންވަޔަރަންމަންޓު މިނިސްޓްރީން. އެކަމަކު، ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބެނުންކުރާ ލިސްޓު ކަނޑައެޅުމުގެ ބާރާއި އިޚްތިޔާރު
އޮންނަންވާނީ އެގްރިކަލްޗަރ މިނިސްޓްރީއަށޭ. އަޅުގަނޑަށް މި ވިސްނުނު ގޮތް ރަނގަޅު ކަމަށް އަޅުގަނޑު
އުއްމީދުކުރަން. ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް އާއެކޭ ވިދާޅުވާތަން ފެނުނީ. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތު އަރުވަނީ ތިނަދޫ
އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޣުނީއަށް. ފަހުން.
19

ތިނަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްމުޣުނީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު، އަދި ވަޑައިގެންދެއްވި ބޭފުޅުންނަށް މަރުޙަބާ. އިއްޔެ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި ކޮމިޓީން
ބައްދަލުކުރި ރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަން ކުރަމުން، މިހާރު ޢަމަލީގޮތުން އެކަމުގައި އުޅުއްވާ ބޭފުޅުންނާ، އޭގެތެރެ އިން
ހަމަ ވަކި ޚާއްސަ ބޭފުޅުންތަކެއް ހަމަ ވަރަށް ތަޖުރިބާ ހުރި ބޭފުޅުންތަކެއް. އޭގެތެރެއިން އެއްބޭފުޅަކު ވަރަށް
ރީއްޗަށް ވިދާޅުވެދެއްވި ކެމިކަލްތަކެއް އެއްކޮށްގެން އެބޭފުޅާ އައު ކެމިކަލްއެއް އުފެއްދި ވާހަކަ. އަޅުގަނޑަށް
ގަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުގައި ތިބޭފުޅުންނަށް އަދި އެކަމުގެ މަޢުލޫމާތެއް ލިބިފައި ނުހުރެދާނެ. އެކަމަކު އެބޭފުޅާ ވިދާޅުވި އެ
މަޢުލޫމާތު ދޭންވެގެން ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީއަށް އެބޭފުޅާ އެތައް ފަހަރެއްގެ މަތިން ވަޑައިގެން ވެސް އެއްވެސް
ކަހަލަ އެއްބާރުލުމެއް ނުލިބުނު ވާހަކަ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ އެފަދަ ކަންތައްތައް މި ބިލުން ހުއްޓުވޭނެތ . އެއީ އޭގެން
ލިބިދާނެ ގެއްލުމެއް އެއްވެސް ވަރަކަށް ފާހަގަކުރެވިފައެއް ނުހުންނާނެ. އަދި ތިބޭފުޅުންނަށް އެއީ ކ އްޗެއްކަން ވެސް
އެނގިފައެއް ނުހުރެދާނެ. އޭގެން ހަމަ އާއްމު ސިއްޙަތަށް މިގެއްލުން ލިބޭނީ ހަމަ. އެއީ ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު
ގ ހަކަށްވެސް ވެދާނެ ކަމަށް. އެއީ އަމިއްލައަށް ކެމިކަލްތައް އުފައްދައިގެން އެކި އެއްޗިހި އެއްކޮށްގެން އެކުރާ
ކަންތައްތައް. އެކަންތައް ހުއްޓުވުމަށް މި ބިލުން ކިހާވަރެއްގެ މަސައްކަތެއް ކުރެވިގެންދާނެތ ، ތަންފީޛުކުރުމުގައި.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މި ބިލު ތަންފީޛުކުރެވިއްޖެއްޔާ އެކަންތައްތައް ހުއްޓުވޭނެހެން. އެއީހެން މީގެ އެންމެ ބޮޑު
މަޤްސަދަކީ ވެސް އިނގޭތ . އެ ދޭތި އެ މިކްސްކުރުމާއި، މީގައި އެބައިން ދެއްތ މި ބޭނުންކުރުމުގެ ބައިތައް.
ބޭނުންކުރުމުގެ ބައިތަކުގައި އެއީ މަނާކަންތައްތައް އިނގޭތ . އެގޮތަކަށް ބޭނުމެއް ނުކުރެވޭނެ. އެއީ ކެމިކަލްއެއް
ބޭނުންކުރަންޏާ އޭގެ ހުންނާނެ އޭގެ ފެން އަޅަންވީ ވަރު ، ގިރުވަންވީ ވަރު ބުނެދީފައި އެހުރިހާ އެއްޗިހި. އެހެންވީމަ،
އޭނަ އެގޮތަށް ދޭތި އެއްކޮށްގެން ބޭނުންކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ގާނޫނުން ބޭރުވެވެނީ އެހިސާބުން ފެށިގެން.
އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މި ބިލުން އޭތި ތަންފީޛުކުރެވޭނެހެން.
ތިނަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްމުޣުނީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކޮންބައެއްތ އެކަން ހުއްޓުވަނީ. އެބޭފުޅާ ވިދާޅުވި ހަމަ އެބޭފުޅާ އެތަޖުރިބާކޮށްފައި އެ މަޢުލޫމާތުދޭން މިނިސްޓްރީއަށް
އަމިއްލައަށް އެތައް ފަހަރެއްގެ މަތިން ވަޑައިގެން ވެސް އެއްބާރުލުމެއް ނުލިބުނު ވާހަކަ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ
ކޮންފަރާތަކުންތ އެކަން ހުއްޓުވާނީ. އަދި އެބޭފުޅާ އެކަން ، އެ 3 އަހަރު 4 އަހަރު ފަހުން އެބޭފުޅާ އާއްމުންގެ
ތެރެއަށް އެއްކޮށް އޭތި ދޫކޮށްލި ވާހަކަ. އެބޭފުޅާ އަމިއްލައަށް ބެލެހެއްޓުމަށްފަހު، މިހާރު އޭތި އެއްކޮށް އާ އްމުންގެ
20

ތެރެއަށް އެ ދޫކޮށްލި ވާހަކަ. އެއީ މިހާރު އާއްމުން ބޭނުންކުރަމުންދާ ވާހަކަ ދަނޑުވެރިކަމުގައި. އެކަން ނުހުއްޓުވޭ
އަދި އެކަމުގެ އެއްވެސް ކަހަލަ މަޢުލޫމާތެއް މިނިސްޓްރީއިން ހ ދަންވެސް ބޭނުންނުވާ ވާހަކަ އެބޭފުޅާ ވިދާޅުވީ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތެންކިޔޫ އިނގޭތ . އަޅުގަނޑު ހިތަށް އަރަނީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރާނަން ތިގޮތަށް ތިކަން ވާނެއެކޭ.
މިނިސްޓްރީއަށް އޭނަ އެތައް ފަހަރަކު ވަޑައިގެން މިނިސްޓްރީގެ އެއްބާރުލުން ނުލިބޭނެ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް
ނުކުރާނަން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މިނިސްޓްރީގެ އެންމެ ބޮޑު އަމާޒަކީ ވެސް ޓްރޭނިންގ ޕްރޮގުރާމްތަކުގައި މިފަދަ
ކެމިކަލްއާބެހޭ މަޢުލޫމާތުތައް ދަނޑުވެރިންނަށް ފ ރުކޮށްދިނުން. ދެން އަޅުގަނޑު ހަމަ އެއްގޮތަކަށް ވެސް ގަބޫލުކުރާ
ހިތެއް ނުވޭ ތިއީ ތިކަން ހިނގައިދިޔަ ގޮތް ކަމަށް އެގްޒެކްޓްލީ. އަޅުގަނޑު ނުދަންނަވަން ދެން އެބޭފުޅުން ދޮގު
ހަދަނީއެކޭ ވެސް. މިދެންނެވީ އަޅުގަނޑުމެން، ތިކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ އަޅުގަނ ޑުމެންގެ މިނިސްޓްރީން ހަމަ
ޒިންމާ ނަގާނޭ މީހަކު އެގޮތަށް ބައްދަލުކުރަން އައިއްސިއްޔާ ބައްދަލުވެސްކުރާނޭ. އަނެ އްކާ އަޅުގަނޑުމެން އެއްގޮތަކަށް
ވެސް ތަރުޙީބުދޭ ކަމެއް ނޫން، ޕެސްޓިސައިޑު ގެންގުޅުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ސީދާ އެންމެ ނުރައްކާތެރި
ގޮތަކަށް އެކަން ކުރެވޭ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ކ ސްތަކުންނާއި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކ ސް މެޓީރިއަލްގައި ވެސް
ތިވާހަކަތައް ހުންނާނެ އެ ނުކުރެވޭނެ ކަމާ އެކަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލު ހަދަންޖެހުނު އެއްސަބަބަކީ ވެސް
އެއީ އިނގޭތ . ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ އެކަހަލަ ކަންތައްތައް ވަމުންދާކަން. އެހެންވީމަ، އެކަންތައްތައް
ހުއްޓުވަން އަޅުގަނޑުމެން ދައްކާވާހަކަ ދަނޑުވެރިން ވަރަށް ގަބޫލުނުކުރައްވާނެ. މިއީ ވަރަށް ގިނަ ފަހަރު، އެއްކ ހެއް
15 ފަހަރު ހަދާ މީހަކު އޭގެ 100 ޕަސެންޓު ޕްރެކްޓިސްކުރާނީ އިނގޭތ . ކ ހެއް އެއްފަހަރު ހަދައިގެން އޭގެ 3
ޕަސެންޓު ވެސް އެބޭފުޅަކު ޕްރެކްޓިސްއެއް ނުކުރައްވާނެ. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެން ރިޕީޓޭޑްލީ ދަނޑުވެރިންނަށް
ހަމަ މިކަހަލަ މަޢުލޫމާތުތައް ދެމުން ދެމުންގޮސް ވީ މެނޭޖު ޓު އެއްބައި ބޭފުޅުންގެ ޗޭންޖުކޮށްލެވޭ. އެކަމަކު ޗޭންޖު
ކުރެވެނީ ވަރަށް މަދު ބަޔަކަށް. ހަމަ ތިގޮތަށް ތިއްބަވާ ބޭފުޅުން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ހަމަ އުޅުއްވާހެން. ތިކަހަލަ
ކަމެއް ކުރައްވަފާނެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ މިނިސްޓްރީން އެއްބާރުލުން ނުލިބޭނެ
ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއްނުކުރަން އިނގޭތ .
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މިއަރުވަނީ މައްޗަންގޮޅި ދެކުނު ދާއިރާގެ.
21

މައްޗަންގޮޅި ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޚައިތަމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. މަރުޙަބާ ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް. އަޅުގަނޑު ބަލާނަން އިތުރު ވާހަކަނެތި ހަމައެކަނި
ސުވާލަށް ދެވޭތ އިނގޭތ . ހަނިމާދޫގައި އެބައިން ދެއްތ އެގްރިކަލްޗަރ ސެންޓަރއެއް. އެ ސެންޓަރއިން ރިސާރޗް
ހައްދަވާފައި ، ވާހަކައަކީ ކިހާވަރަކަށްތ އޭ އެ ރިސާރޗް ހައްދަވާތ އޭ އެހެންނޫނީ އެ ރިސާރޗް ވާހަކައަކީ ،
ދަނޑުވެރިންނާއި އެހެންނޫނީ އެކަމާއި ގުޅޭ ފަރާތްތަކާއި ޝެއަރކުރައްވާތ އޭ ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ. ދެވަނަ ސުވާލަކީ
ޕެސްޓިސައިޑް ރާއްޖޭގައި ބޭނުންކުރެވޭ ވަރާއި ބެހޭގޮތުން އެއްވެސް ވަރެއްގެ ރިސާރޗެއް މިހާ ހިސާބަށް ހެދިފައި
އޮތްތ ؟ 3 ވަނަ ސުވާލަކީ ، އޭގެ ވާހަކައަކީ ޕެސްޓިސައިޑު ގެ އެ ހާރމްފުލްނެސް އިނގޭތ . އެއާއި، ހަމަ ދެވަނަ
ސުވާލާއި ގުޅުންހުރި އެއްޗެއް އިނގޭތ . އޭގެ ހާރމްފުލްނެސް ހުރިވަރާއި ، އެއާއި ދޭތެރޭގައި ، ގެންނަ އެއްޗިހީގެ
ހާރމްފުލްނެސް ހުރިވަރާއި، އެއާ ދޭތެރޭގައި އެއްވެސް ކަހަލަ ރިސާރޗެއް ހެދިފައި އެބައޮތްތ ރާއްޖޭގައި މިހާ
ހިސާބަށް އައިއިރު. ދެން 2016 ގައި ގުޑް އެގްރިކަލްޗަރ ޕްރެކްޓިސްގެ ނަމުގައި ވާހަކައަކީ މިއޮތީ މިނިސްޓްރީން
ޕްރޮގްރާމުތަކެއް ހިންގާފައި ދެއްތ . ދެން އޭގައި ޕްރޮގްރާމުތަކުގައި ބައިވެރިވި ބޭފުޅުންގެ ސްޓެޓިސްޓިކްސް އެބަހުރިތ
ތިބޭފުޅުންގެ އަތުގައި. އަދި ކިހާވަރަކަށްތ އޭ ، އެ ހިންގިފައި އޮތިއްޔާ ކިހާވަރަކަށްތ އޭ އެޕްރޮ ގްރާމުތައް
ޕްރޮމ ޓުކުރެވެމުން ގެންދެވެނީ. ދެން އިން ސުވާލަކީ، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެހެންވެސް މި ދައްކަމުންދާ
ވާހަކައަކީ، ކެމިކަލްސްތައް ދޫކޮށްލާފައި އ ގަނިކްއަށް މޫވްކުރަމުންދާ ވާހަކަ ދެއްތ . އ ގަނިކް ފާރމިންގއަށް
މޫވްކުރަމުންދާއިރު އެއްކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ދުލުން ބުނެލަން ވަރަށް ފަސޭހަ މިއަދު ވެސް ޕެސްޓިސައިޑް
ހުއްޓާލާފައި ހިނގާށޭ އ ގަނިކަށް ދަމާ. އެކަމަކު އ ގަނިކްއަށް ދާން އަޅުގަނޑުމެން ކިހާވަރެއްގެ މަސައްކަތެއްތ އޭ
ވާހަކައަކީ ކުރެވިފައި އޮތީ. ކިހާވަރަކަށްތ އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސޮއިލް ރިސާރޗްކުރެވިފައި ހުރީ. ދެން އިން
ސުވާލަކީ ، ވަރަށް ބައިވަރު ކެމިކަލްސްތައް އެތެރެކުރަމުންދާއިރު، މިސާލަކަށް ގިނަ ފަހަރު މިއޮންނަނީ އެ ކެމިކަލް
އެތެރެކުރާ ބަޔަށް މިގެންނަނީ ލޭބަލެއް ޖަހާފައި އިންނަ ފުޅިއެއް. ދެން އެއާއި އެއްކޮށް ގެންނާނީ އޭގެ
ޑޮކިއުމެންޓްސް. އެޑޮކިއުމެންޓްސް މިސާލަކަށް ބުނަންޏާ ހެލްތް މިނިސްޓްރީންނާއި އެމް.އެން.ޑީ.އެފުންނާއި، އެދެބައި
މީހުން އޭތި މިބަލަނީ. އެކަމަކު އެފުޅީގެ ތެރޭގައި ހުންނަ އެއްޗެއްސަކީ އަޅުގަނޑަށް އެނގޭ ޓެސްޓުކުރާ އެއްޗެއް
ނޫންކަން. އެއީ ވަރަށް ބޮޑު މައްސަލައެއް. އެހެންވީމާ، އެކަމަށް ކޮބައިތ އޭ ކުރިއަށް އޮތްތާނގައި އެޅޭނެ ފިޔަވަޅަކީ.
މިސާލަކަށް ބުނަންޏާ ބެޗް ބައި ބެޗް ޓެސްޓުކުރާނީތ އޭ؟ އެހެންނޫނިއްޔާ ކިހިނެއްތ އޭ އެކަން ކޮންޓްރ ލުކުރާނީ؟ ހަމަ
ފުޅިއެއް ގައި ހުންނަ ދިޔާއެއްޗެއް އެހެންނޫނީ ފުޅީގައި ހުންނަ ހިކި އެއްޗެކޭ މިއަންނަނީ. އެ ބޭފުޅުން އެބުނާ
ގޮތަކަށްދ އޭ އޭތި މިނިންމާލަނީ. އެގޮތް ކަމަކު ނުދޭ. ކޮބައިތ އޭ މީގައި އޮތް ޙައްލަކީ؟ ޝުކުރިއްޔާ ދެއްވި
ފުރުޞަތަށް.
22

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެ ކުރެއްވި ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުތަކެއް. އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ ބޮޑަށް ފިޝަރިސް މިނިސްޓްރީއާ ގުޅުންހުރި
ސުވާލުތަކެއް ކަންނޭނގެ. އެހެންނަމަވެސް، މިބިލާއި ގުޅުވައިގެން ޖަވާބުދެއްވުން އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން.
އަދި ސުވާލު ކުރައްވާއިރު ވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެގޮތަށް ހުންގާން ހިފެހެއްޓެވުން އެދެން. މިހެން
ބައްދަލުވާއިރު ހުރޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަރަށް ބައިވަރު ވާހަކަތައް ދައްކަން އިނގޭތ . އެކަމަކު ކުރިމަތީގައި އޮތް ބިލުގެ
މަސައްކަތް ނިންމުމުގެ ސުންގަޑިއަށް އަޅުގަނޑުޖެހޭ ވަރަށް ބޮޑަށް އިޙުތިރާމު ކުރަން. އެހެންވެ އެވާހަކަ އެހާ ބޮޑަށް
މި ފާހަކުރީ. އާދެ! ޝާފިއާ ބޭނުންފުޅުތ ފުލ ރ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ރިސާރޗާއި ގުޅޭގޮތުން، އަޅުގަނޑުމެން ޕެސްޓިސައިޑާބެހޭ އެއްވެސް ރިސާރޗެއް ނަހަދަން އިނގޭތ . ދެން
އޭގެ ހާރމްފުލްނެސްއާ ބެހޭގޮތުން އެ ފެކްޓް ޝީޓްތަކުގައި އެހުރިހާ ޑީޓެއިލްއެއް ހުންނާނެ. އަޅުގަނޑުމެން އެއްޗެއް
ހަދާކަށް ވެސް ނުޖެހޭނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ އެ ރިސ ސަސް އެއްވެސް ނެތް. އެހެންވީމަ، މީގައި ޕެސްޓިސައިޑް
ޓެސްޓުކުރުން އެއީ މުހިއްމު ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ފާހަގަކޮށްފައި އެއޮތީ. ދެން އަނެއް ކަމަކީ، ގެޕްގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުރިހާ ސްޓެޓިސްޓިކްސް އެއް ހުންނާނެ. ގެޕްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާ ވި އެންމެ ބޮޑު ޗެލެންޖަކީ،
އަޅުގަނޑުމެންނާއި ދިމާލަށް ދަނޑުވެރިން ބުނަނީ ކަލޭމެންނަށް ކިހިނެއްހޭ އެނގެނީ މިތާނގައި ޓެސްޓެއް ނުކުރެވެއޭ ،
ތީގައިހުރި އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭނޭ އިނގޭތ . އަޅުގަނޑުމެން ފޮނުވިން ސިލ ނަށް އެއެއްޗިހި ޓެސްޓުކުރަން.
7000 ޑޮލަރު އެންމެ ފަހަރަކު ޓެސްޓުކޮށްލަން ނެގި. އެލާރި އަޅުގަނޑުމެން ހ ދީ އެފް.އޭ.އ އިން މި ބިލާ އެއްކޮށް
އައިއިރުގައި. އެހެންވީމާ، އެއީ ޓެސްޓުކުރުމުގައި ހުރި ޗެލެންޖަސްތަކަކީ. ދެން އ ގަނިކްއަކީ ވަކި ޕެސްޓިސައިޑް
ފްރީކަމެއް ނޫން އިނގޭތ . އ ގަނިކްގައި ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރާނެ. ބަޓް
އަޅުގަނޑުމެންގެ އޭގެ މަޤްސަދަކީ ވީހާވެސް ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެ އޮންނަ ގޮތަށް ، އެ އޮންނަ މިންގަނޑަށް އެގޮތަށް
ބޭނުންކޮށްގެން އެ ހެއްދުން. އެހެންވީމާ، ވަރަށް ބޮޑު ޗެލެންޖަކަށްވާނެ ޕެސްޓިސައިޑް ނުލާ އެއްވެސް ޤައުމެއްގައި
އެއްޗެއް ހެއްދުން. އ ގަނިކް ކިޔަނީ، ވަކި ވަރަކަށް އޭގައި ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރެވިފައި ހުންނަ އެއްޗްިއސަށް
ވެސް އ ގަނިކް ކިޔާނެ. އެހެންވީމަ، އ ގަނިކްއަކީ ޕެސްޓިސައިޑް ނުލާ ހައްދާ އެއްޗްިއސެއް ނޫން އަސްލުގައި.
އެހެންވީމަ، އެއީ ދެން. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ހުރިހާ އެއްޗްިއސަށް ދެން އަޅުގަނޑަށް ކަވަރ ކޮށްލެވިއްޖެހެން. ދެން
ޓެސްޓިންގ . ޓެސްޓިން ގ އަކީ ހުރިހާ ތަންތަނެއްގައި ވެސް ރެންޑަމްކޮށް ކުރާ ކަމެއް. ގެންނަ ހުރިހާ ފުޅިއެއް
ޓެސްޓެއް ނުކުރާނެ. ތިވިދާޅުވާހެން ލޭބަލް ބޭރުގައި އެހެން އެއްޗެއް ޖަހައިގެން އޭގެ ތެރެއަށް އެހެން އެއްޗެއް
23

އަޅައިގެން ގެނޭ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކެޕޭސިޓީއެއް ނެތް އެއީ ކ އްޗެއްތ ބަލާކަށެއް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދިމާވާ ޗެލެންޖަކީ.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް ، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕްރޮޖެކްޓް ކ ރޑިނޭޓަރ އަލްފާޟިލް
ޙާމިދު އިބްރާހިމްފުޅު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ޙާމިދު އިބްރާހިމްފުޅު. މަސައްކަތްކުރަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރގައި.
ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރެވޭ މިންވަރާ ބެހޭގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއްވެސް ކަހަލަ ރިސާރޗެއް ހަދާފައެއް ނެތް.
އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ އެބައޮތް ޑާޓާ ބޭސްއެއް ޕެސްޓިސައިޑު އެތެރެކުރަން އަޅުގަނޑުމެން އިއުތިރާޟެ އް ނެތް
ކަމުގެ ލިޔުން ދޫކޮށްފައި އޮތް ވަރު އެބަހުރި އެނގެން. އެ ޑާޓާ ބޭސް އެބަހުރި. ދެން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފަދައިން
ޕެސްޓިސައިޑު އެތެރެކުރުމުގެ ހުއްދަ މިދެނީ އަސްލު މިނިސްޓްރީ އޮފް ޑިފެންސުން. އަޅުގަނޑުމެން ހަމައެކަނި މި
ދޫކުރަނީ އިއުތިރާޟެ އް ނެތް ކަމުގެ ލިޔުމެއް. އެއީ އެއަ ކީ ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ އެއްޗެއްކަން ކަށަވަރުކުރުމަށް
ޓަކައި ދޫކުރާ އިއުތިރާޟެއް ނެތްކަމުގެ ލިޔުމެއް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެންވަޔަރަންމަންޓުން ބޭނުންފުޅުތ ؟
މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް އަލްފާޟިލް މުޙައްމަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އޭރު އަޅުގަނޑު ހަމަ މީގެ ކުރީގައި މި ދެއްކެވުނު ވާހަކައަށް އޭރު ފުރުޞަތަކަށް އެދުނީ.
އެކަމަކު މުޤައްރިރަށް ފެނިވަޑައިގަތީ ފަހުން. ދަންނަވާލާނަން، މި ދެ ބޭފުޅުންގެ ވާހަކައާ ވެސް ގުޅުންހުރި
ވާހަކައެއް. އެބަހުރި މިހާރު އިނގޭތ ރާއްޖޭގައި ވަކި ބްރޭންޑް، އަމިއްލައަށް ދިވެހި ނަންކިޔާ ބްރޭންޑުތައް
އެބަހަދައިގެން ޕެސްޓިސައިޑާއި، އެކި ފާޑުގެ ކެމިކަލްތައް ގެނެސް އެބަޔަކު އެބޭނުންވާ މިންގަނޑުތަކަށް
މިކްސްކޮށްގެން ފުޅިފުޅީގައި ނޫނީ ޕެކެޓުގައި ދިވެހި ލޭބަލް ސީދާ ޖަހާފައި މީ މިވެނި ނަމެއް ކިޔާ ، އައި ޑ ން ނ .
މި ކޮންމެހެން އެ ނަމެއް އަޅުގަނޑު ނުދެންނެވިޔަސް މިވެނި ނަމެއްގައި ، ހަމަ އެކި ބާވަތްތައް އެބަ ވިއްކަމުން
ގެންދާ ތަންތަން އެބަހުރި އިނގޭތ . އެ އެއްޗިހި ހަމަ މާ ބާރަށް ވެސް އެބަ ވިކެމުންދޭ. ދެން އެހެންވީމާ އެ ބެލެވެނީ
އެއީ އޭގެ ފަންނީ ބޭފުޅުން އޭގެތެރޭގައި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް މަސައްކަތް އެބަކުރައްވާ. އެބޭފުޅުން އެ އެއްޗިހި
24

ތަޖުރިބާކުރައްވައިގެން އެބޭފުޅުންގެ އަމިއްލަ ފ މިއުލާތައް އެ ނިކުންނަނީ އިނގޭތ . އެހެންނަމަވެސް، އެވެސް
ބެލެހެއްޓޭނެ ކޮންމެވެސް މިންގަނޑެއް ނޫނިއްޔާ ބަލަހައްޓާނެ ތަނެއް އެބަ ހުންނަންޖެހޭ. އެއީ އަޅުގަނޑު މިދަންނަވާ
ވާހަކައަކީ. އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީން އެ ވާހަކަ ދައްކަންޖެހޭ ސަބަބު. ދެން އަނެއް ވާހަކައަކީ ، އަޅުގަނޑު
ހަމަ އޭރުވެސް ދެންނެވިހެން މި ދަނޑުވެރިކަމަކީ ދަނޑިއެއްގައި ދެ ފަތް ޖެހީމައި ދަނޑުވެރިކަމަށް
ޚިޔާލުނުކުރައްވާށޭ! ފަހަރެއްގައި އެވެދާނޭ އެގްރިކަލްޗަރގެ މާ ނައިގެ ތެރޭގައި ، އެ ލަފުޒުގެ މާނައަކީ އެހެން ވެދާނޭ.
އެހެންނަމަވެސް، މިހާތަނަށް އެގްރިކަލްޗަރ މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ހަމަ މުޅިން ކޭޓަރ ކުރެވިފައިހުރީ
އިންޑަސްޓްރީއަށް އިނގޭތ . އެ އެގްރިކަލްޗަރ ދަނޑުވެރިކަމަށް ޚާއްސަކޮށް ދަނޑުބިން ދޫކޮށްގެން އެތަންތަނުގައި
ދަނޑުވެރިންނަށް ކިޔަވައިދިނުމާއި، ދަނޑުވެރިން ޓްރޭންކުރުމާއި، ދަނޑުވެރިކަމާބެހޭ ފީލްޑް އޮފިސަރުން
ބައިތިއްބައިގެން މިކަންކަން ކުރެވިފައި ހުރީ. އެކަމަކު މި މާވިއްކާ ފިހާރަތަކާއި، ގަސްވިއްކާ ފިހާރަތައް އެބަހުރި
މާލޭގައި. އެތަންތަނުން ވިއްކާ ގަސް ގެންގޮސް ގޭގޭގައި މާލޭގައި މީހުން ޓެރަސްމަތީގައި ނޫނީ ކޮޓަރީގައި ، ނޫނީ މި
ސިޓީންގްރޫމުގައި މިހެން މިބަހައްޓާ ގަސްތައް ހައްދާކަށް ކިޔަވާދޭ ބަޔަކު ވެސް ނެތް. އެހެންނަމަވެސް، އަމިއްލަ
ބައެއް އެން.ޖީ.އ ތަކުން މިހާރު އެކަހަލަ ޕްރޮގުރާމުތައް އެބަ ފަށްޓައިގެން ކުރިއަށްގެންދޭ. އެހެން މިދަންނަވަނީ،
ދާދިފަހުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެ ން އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީއަށް އެން.ޖީ.އ އަކުން ވަޑައިގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ މި
މީޓިންގ ރޫމު ހ އްދެވި އެކަންކުރުމަށް. 3 ދުވަސްވަންދެކަށް އެބޭފުޅުން ކ ސްކުރިއަށްގެންދަވާ، އޭގައިވެސް ހަމަ
ކިޔަވައިދޭން ވަޑައިގެންނެވީ ކުރީގެ އެގްރިކަލްޗަރ މިނިސްޓްރީގައި މަސައްކަތްކުރެއްވި ފީލްޑް އޮފިސަރުންނާއި،
ޓެކްނިކަލް މިކަހަލަ ބޭފުޅުންތައް. އެބޭފުޅުން ހަމަ ދަސްކޮށްދެއްވީ ވެސް ހަމަ އެބޭފުޅުން އެ ގެންގުޅުއްވާ މިދެންނެވި
ކަހަލަ އެބޭފުޅުންގެ އަމިއްލަ އުފެއްދުންތަކާއި މިހިރަ އެއްޗިހި. އެހެންވީމަ، މުޅިން އެދޭތި އެބަ ދެބައިވާކަން ވެސް
ކަނޑައެޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަންޖެހޭ. އަމިއްލަ ގޭގައި މިހައްދާ ހ މް ގާޑަންއާއި މިއެއްޗިހި އެމީހުން
ގަބޫލެއް ނުކުރާކަން، ރައްޔިތުން ގަބޫލެއް ނުކުރާކަން އެއީ ދަނޑުވެރި ކަމަކަށެއް. އެއީ އެމީހުންގެ ޕްލެޝަރ އަށް
އެމީހުން އަމިއްލައަށް ކޮށްލާ މިކަހަލަ ކަންކަން. އެހެންވީ މަ، މިކަން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވީ.
ތެންކިއު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު މި 12:30 ގައި އަޅުގަނޑު ނިންމާލަން ގަސްދުކުރަނީ އިނގޭތ . އެހެންވީމަ، ފްލ ރއަށް އެދިވަޑައިގެންފައި
ތިއްބެވި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި މިދަންނަވާލީ. ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް
ފުރުޞަތު މިއަރުވަނީ.
25

ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހިމް ނާޒިލް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު އަދި ޝުކުރިއްޔާ ހުރިހާ ބޭފުޅުން، މަރުޙަބާ. އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް ގަބޫލުކުރާނެ
ރާއްޖޭގައި އެންމެ ފުޅާކޮށް ދަނޑުވެރިކަން މިކުރަނީ ތޮއްޑޫގައި ގާތްގަނޑަކަށް. އިއްޔެގައި މިކޮޅަށް، މި ކޮމިޓީއަށް
ވަޑައިގެން އެބޭފުޅުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ސާފުކޮށް ވިދާޅުވެދެއްވި މިނިސްޓްރީން އެބޭފުޅުން ބޭނުންވާ ވަރަށް
މަޢުލޫމާތު އެބޭފުޅުންނަށް އަރުވައި ނުދޭ ވާހަކަ. ޚާއްސަކޮށް މި ޕެސްޓިސައިޑާއި، މިކެމިކަލްތަކާއި ބެހޭގޮތުން. މި
ބޭނުންކުރާނެ މިންވަރާއި، މިންގަނޑުތަކާއި ، މީގެ މަޢުލޫމާތުތަކެއް އެބޭފުޅުންނަކަށް އަރުވައެއް ނުދެއްވައޭ.
ތަކުރާރުކޮށް މިނިސްޓްރީއަށް ވަޑައިގެން އެވާހަކަ ވިދާޅުވީމަ ވެސް މިނިސްޓްރީން އެ އްބާރުލުމެއް ނުލިބެއޭ. މިހެން
މިކަން ވެފައި އޮތްކަމަކު، މި ބިލު އައުމުން އެކަންތައްތަކަށް ޙަ އްލެއް ލިބިދާނެ ކަމަށް މިނިސްޓްރީން
ދެކިވަޑައިގަންނަވާތ ؟ އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެން އަޅުގަނޑުގެ އަނެއް ސުވާލަކީ، ރާއްޖެއަށް މި އެތެރެ
ކުރެވޭ ކެމިކަލްތަ އް ތިބޭފުޅުން އެއީ މަނާ އެއްޗެއް ކަމަށް ހެއްދުވުމަށްފަހުގައި، އެހެން ލޭބަލްއެއް ޖަހައިގެން އަނެއްކާ
ހަމަ އެ ކެމިކަލް އެތެރެވާއިރު އަދި އެތެރެކުރެވޭކަން އެނގޭ ޙާލުގައި ލެބ ޓަރީތަކުން ޓެސްޓުހެދިގެން ކީއްވެތ އޭތި
ނުހުއްޓުވެނީ؟ މިއީ ހަމަ ވަރަށް ގިނައިން، ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުންގެ ޝަކުވާއެއް. މަނާކުރެވިއްޖެއޭ އެކަމަކު އެހެން
ލޭބަލެއްގައި އަނެއްކާ އެތެރެ އެބަކުރެވެއޭ. އެކަން ވެސް އެބަ އިނގެއޭ. އަދި ކަމާއި ބެހޭ ފަރާތްތަކަށްވެސް އެބަ
އެނގިވަޑައިގަންނަވައޭ. އެއީ ދެވަނަ ސުވާލު. ދެން އިތުރު މާގިނަ ސުވާލުތަކެއް ނޫން ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުތަކަށް
ޖަވާބު ވެސް ލިބިއްޖެ މިހާރު. އެހެންވެ ޝުކުރިއްޔާ ދެން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިފަހަރު ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ފިޝަރީސް މިނިސްޓްރީއަށްހެން މި ސުވާލުތައް އަމާޒުވަނީ. ވަރަށް
ކުރުކޮށްލަދެއްވާތި އިނ ގޭތ .
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތ މުޤައްރިރު. އާދެ! އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ތިވިދާޅުވި ކަންތައްތަކަށް މިބިލުން
އެޑްރެސްކުރެވޭނެހެން. އެއީ ބިލުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަދޭ ރެސްޕޮންސިބިލިޓީއެއް ވަރަށް މިކަމާބެހޭ މަޢުލޫމާތު
ދިނުމާއި، އެކަމާބެހޭ ތަމްރީނުތައް ކުރުމާއި، އެހުރިހާ ކަމެއް މީގައި އެބައޮތް ހިމެނިފައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދަނޑުވެރިންނަށް ކޮށްދެންޖެހޭ ކަންތައްތަކުގެ. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ތިވިދާޅުވި ބައި ހިމެނޭނެހެން. ދެން
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ތި ލެބ ޓްރީ ޓެސްޓުކުރައްވާ ވާހަކަ އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤާބިލުކަމެއް ނެތް އިނގޭތ މި
26

ރާއްޖޭގައި ވެސް ކެމިކަލް ޓެސްޓުކުރެވޭނެ ޤާބިލުކަމެއް ނެތް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދެންނެވީ ކުރީގައި ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ސްރީލަންކާގެ ލެބ ޓްރީއަކަށޭ ފޮނުވީ ވަރަށް އަގުބޮޑު ކަމެކޭ. ބަޓް، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސާޖީ އޭގެ
އަނެއްބައި ކިޔާލަ ދެއްވައިފިއްޔާ ސާފުވާނެ ކަންނޭނގެ ދެއްތ ؟
މިނިސްޓްރީ އޮފް ހެލްތުގެ ސައިންޓިފިކް އޮފިސަރ ސާޖިދާ މުޙައްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން
ޝުކުރިއްޔާ . އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ނެޝަނަލް ހެލްތް ލެބ ޓްރީގައި މިދަނީ ރެސިޑިއު އަ ށް ޓެސްޓުކުރަން އަސްލު
ޑިވެލޮޕްކުރަމުން. ދެން މިއަހަރު އަޅުގަނޑުމެން މި އުއްމީދުކުރަނީ މިއަންނަ އަހަރާއި ހަމައަށް އެކަން
ހަމަޖެހިގެންދާނެ ކަމަށް. ދެން މިހެން ދަންނަވާއިރު ވެސް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ ޙަޤީޤަތުގައި މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެންގެ ލެބ ޓްރީ ހުރި ތަނަކީ ވެސް އަސްލު ޙަޤީޤަތުގައި އެ ވަރަށް އެކްސްޕޭންޑުކުރެވޭ ވަރަށް ހުރި
ތަނެއް، ޖާގައިގެ ދަތިކަމުން އެ ވަރަށް އެކްސްޕޭންޑުކުރެވޭކަށް ނެތް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ލެބ ޓްރީއަކީ
އެކްރެޑިޓު ވެފައި ހުރި ލެބެއް. ވަން ސެވަން އ ޓޫ ފައިވްއަށް އައި.އެސް.އ ގެ . އެހެންވީމާ، އޭގެން އެބަ ލާޒިމުކުރޭ
ބައެއް ކަންތައްތަކެއް. ދެން އެގޮތުން މިހާރު ހަމަ މެޝިންތަކާ އެއްޗެހި ލިބި ހަމަ މަސައްކަތް ފަށައިގެން މިދަނީ.
ދެން ޕްރޮޑިއުސްގެ ކޮލިޓީ ބެލުމަށް ޓަކައި، އޭގެ ސޭފްޓީ ބެލުމަށް ޓަކައި ހަމަ އަޅުގަނ ޑުމެންނަށް މި ޓެސްޓްތައް
އިރާދަކުރެއްވިއްޖިއްޔާ ވަރަށް އަވަސް މުސްތަޤުބަލެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެށޭނެ. އެހެންނަމަވެސް، އަދި ފެށުނު
ކަމުގައިވިޔަސް ޙަޤީޤަތުގައި މީތި ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި ކުރިއަށް ދިއުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަހުރި
ލެބ ޓްރީގައި ވަރަށް ގިނަ ޗެލެންޖުތަކެއް. ދެން އޭގެތެރެއިން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ކޮންޒިއުމަބަލްސް ލިބުމުގެ ދަތިތަކާއި މި ހުރިހާ ކަމެއް އެބަހުރި. އެހެންވީމާ، ޙަޤީޤަތުގައި މިހުރިހާ ކަމެއް، މިފަދަ
ބިލެއް އަންނައިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޤާނޫނުން ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެއް ލާޒިމުކުރާއިރުގައި އެޑްމިނިސްޓްރޭޓިވްލީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަންނަންޖެހޭ ކަންތައްތައް ޙަޤީޤަތުގައި ލިބިގެން މެނުވީ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް މީތި ރަނގަޅު
ގޮތުގައި ކުރިއަކަށް ނުގެންދެވޭނެ. އެހެންވީމާ، ހަމަ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވި އެއް ކަންތައް. ދެން ހަމަ
މިދެންނެވިހެން މިހާރު މި ޑިވެލޮޕްކުރަމުންދާ ބައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށް އަވަސް ވަރަށް ކައިރި
މުސްތަޤުބަލެއްގައި އެބައި ޑިވެލޮޕްވެގެންދާނެ. ދެން އޭރުން ޓެސްޓުތައް ނެގޭނެ. ދެން ހަމަ މިތަނުގައި
ޕެސްޓިސައިޑް ސްގެ ޑޭޓާ އާ ބެހޭގޮތުން ވާހަކަދައްކާތީ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން ބޭނުންވޭ، ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު
މިއުޅެނީ ރާއްޖޭގައި މި އެތެރެކުރާ ކާބ ތަކެއްޗާއި އަދި އޭގެއިތުރުން ރާއްޖޭގައި އުފައްދާ ބައެއް ކާބ ތަކެތީގެ ސާމްޕަލް
ނަގައިގެން ބޭރަށް ފޮނުވައިގެން އަޅުގަނޑެމެން ހަމަ ޓެސްޓުތަކެއް މިހާރު ހުރި މިންގަނޑުތަކުގެ ތެރޭގައި އެއްޗެހި
ހިފެހެއްޓިފައި ހުރިތ ބަ ލަންވެގެން މިހާރު އެބަ ޑަބްލިޔު.އެޗް.އ ގެ އެހީގެ ދަށުން އެ މަސައްކަތްކުރަމުން މިދަނީ.
27

އެހެންވީމާ، ވަރަށް އަވަހަށް މިހާރު ސާމްޕަލް ނެގުމުގެ މަސައްކަތް އޮތީ. ފަންޑިންގއާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހަމަޖެހި މި
ލެބ ޓްރީ ވެސް އައިޑެންޓިފައި ބޭރުގެ ހަމަ މި ފޮނުވުމުގެ މަސައްކަތުގައި މިހާރު ކުރިއަށްދަނީ. އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިބިލުގެ ދަށުން އިތުރު ލެބ ޓްރީއެއް ހެދުމުގެ ވިސްނުން ގެންގުޅޭނެ ކަމެއްނެތޭ. މިހާރު ހުރި ނޭޝަނަލް ހެލްތު
ލެބ ޓްރީގެ ޤާބިލްކަން ތަރައްޤީކުރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުރިހާ ގޮތަކުން ވެސް މޮޅޭ ދެއްތ . ވަރަށްގިނަ މެންބަރުން
ފުރުޞަތަށް އެދިވަޑައިގެންފައި ހުރީމަ އަޅުގަނޑު އެ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް ހަމަ އެއްޗެއް ވިދާޅުވާން ފުރުޞަތެއް
ދެވޭތ މި މަސައްކަތްކުރަނީ. މިހާރު އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތު އަރުވަނީ، ފިރުޝާން އާދެ! ކުރިއަށް ގެންދަވާ.
މަޑަވެލި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
މަޑަވެލި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ފިރުޝާން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. ވަޑައިގެން ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނަށް މަރުޙަބާ ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑު ދެތިން ސުވާލެއް
އެބައިން. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އީ.ޕީ.އޭއިން ވިދާޅުވެއްޖެ، ޚާއްޞަގޮތެއްގައި ނައްތާލަންޖެހޭ ކުންޏާބެހޭ ގަވާއިދެއްގެ
ވާހަކަ. ދެން އަޅުގަނޑު ހިތަށްއެރީ، ޕެސްޓިސައިޑްސް މިހާރު ވެސް ބޭނުންކުރޭ ރާއްޖޭގައި ވަރަށް ބޮޑަށް. އެކަހަލަ
ކުނި ނައްތާލުން ތި ބޭފުޅުން މޮނިޓަރކުރައްވަންތ އެއްވެސްވަރަކަށް ނުވަތަ އެ ގަވާއިދުގައި ޚާއްޞަގޮތެއްގައި
ޕެސްޓިސައިޑު ގެ އެ ކުނި ނައްތާލުމުގެ އެ ވާހަކަ މެންޝަން ވެފައި އެބައޮތްތ ؟ ދެން ދެވަނަ ސުވާލަކީ
ޕެސްޓިސައިޑްސްއާ ބެހޭ އެވެއަރނެސް ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީން ރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިންނަށް ރަށްރަށު ލެވަލްގައި
ކުރިއަށް ގެންދޭތ ؟ ގެންދަންޏާމު ކޮން ލެވެލްއެއްގަ އިތ ގެންދަނީ؟ މިސާލަކަށް ސީދާ ކައުންސިލަށްތ ؟ ނުވަތަ ސީދާ
ދަނޑުވެރިޔާއަށްތ ؟ ނުވަތަ ރަށުގެ ބައިވެރިވުމަށް ބޭނުންވާ ފަރާތްކަށްތ ؟ ތިން ވަނަ ސުވާލަކީ، އ ގަނިކް ފާމިނިންގ
އަށް ދިއުމަށް ނުވަތަ ޕެސްޓިސައިޑްސް މަދުކުރުމަށް އެގްރިކަލްޗަރ މިނިސްޓްރީން ކުރައްވާ މަސައްކަތްތަކަކީ
ކޮބައިތ ؟ ދެން ހަމަ އޭގެއިތުރަށް އަޅުގަނޑުގެ ޚިޔާލެއް ވެސް އެބައޮތް. އެ ޚިޔާލަކީ ކައުންސިލުތަކުގަ އި
އެގްރިކަލްޗަރ މިނިސްޓްރީގެ މިކަހަލަ ތަޖުރިބާކާރު ބޭފުޅުން ބޭތިއްބުން ކިހިނެއްވާނެތ އޭ މިކަހަލަ މަޢުލޫމާތުތައް
ދަނޑުވެރިންނަށް ފ ރުކޮށްދޭން؟ ރާއްޖޭގައި ދަނޑުވެރިކަން ކުރާ ރަށްތައް މިނިސްޓްރީއަށް ހުންނާނެ ހަމަ ވަރަށް
ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވިފަ. އެކަހަލަ ރަށްތަކުގައި މި މަޢުލޫމާތު ދޭ ޚާއްޞަ ތަމްރީނުތައް ދެވޭނެ ތަޖުރިބާ ހުރި ބޭފުޅުން
ބޭތިއްބުން ކިހިނެއްވާނެތ އޭ؟ ޝުކުރިއްޔާ ވަރަށް ބޮޑަށް.
28

މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން އެވެއަރނެސް ޕްރޮގްރާމުތައް ހިންގަން އިނގޭތ . އެއީ ޓްރޭނިންގ ތެރޭގައި ވެސް ހުންނާނެ
ހަމަ ދަނޑުވެރިކަމާބެހޭ ހުރިހާ މަޢުލޫމާތެއް އެކުލެވޭ ޓްރޭނިންގތައް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ކޮންޓިނިއަސްލީ
މިނިސްޓްރީން ހިންގަމުންދާނެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގާތްގަނޑަކަށް ތައުޒަން އަށް ވުރެން ގިނަ ފާރމާސްއަށް ކޮންމެ
އަހަރަކު ވެސް ހަމަ ރީޗް ވެވޭނެ. އެހެންވީމާ، އެ މަޢުލޫމާތުތައް އަޅުގަނޑުމެން ދެން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން
ޓްރޭނިންގއަށް މީހުން ހ ދަން ގުޅަނީ ކައުންސިލްއަށް އިނގޭތ . އެހެންވީމާ، ކައުންސިލުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ޕާޓިސިޕެންޓްސްގެ ލިސްޓު ދެއްވާނީ. އެހެންވިމާ، ކައުންސިލު އަތްޕުޅުގައި އޮންނާނީ އެކަންތައް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިކަމާބެހޭ މަޢުލޫމާތު ދޭންވީ ކޮންބައެއްތ ބުނަން. އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަމަ ރެސްޕޮންސިބިލިޓީއަކީ، އަ ޅުގަނޑުމެން ކުރާ
ކަމަކީ ހަމަ ގޮސް އެތަނުގައި ޓްރޭނިންގ ހިންގުން. އޭގެ އެއްބައިފަހަރު ހުންނާނެ ދެ ހަފްތާގެ ޓްރޭނިންގ ނޫނީ 3
ދުވަހުގެ ޓްރޭނިންގ . ދެން އަޅުގަނޑުމެން ދިގު މުއްދަތުގެ ޓްރޭނިންގ ހިންގަން އަޅުގަނޑުމެންގެ ސެންޓަރުގައި.
ދެން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށްގިނަ ފަރާތްތައް ރާއްޖެއިން ބޭރަށް ވެސް ފޮނުވަން ޓްރޭން ކުރަން ވެސް.
އެހެންވީމާ، ޓްރޭނިންގގައި މި ވާހަކަތައް ހަމަ ކަވަރ ވާނެ އިނގޭތ . ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ އެންމެ ޚާއްޞަ
ޕްރޮގްރާމަކަށް އިންނާނީ ގުޑް އެގްރިކަލްޗަރ ޕްރެކްޓިސަސް. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މަޖިލީހަށް އެ މަޢުލޫމާތު
ލިބިވަޑައިގެންފައިހެން އޮތީ. ކޮންމެވެސް އެހެން މެންބަރަކު ވިދާޅުވި އޭގެ ވާހަކަ. އެހެ ންވީމާ، އަޅުގަނޑު އޭގެ
ޑީޓެއިލްއަކަށް ނުދާނަން. ދެން ވިދާޅުވީ މީހުން ބައިތިއްބަން، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމާޒަކީ ވެސް އެއީ. ހަމަ
ޑީސެންޓްރަލައިޒް ކޮށްގެން ކައުންސިލުގައި ދަނޑުވެރި ކަމުގެ ކަންތައްތަކާބެހޭ ބޭފުޅުން ބެހެއްޓުން. ދެން މިހާރު
ސަރުކާރުގެ ، މިދެންނެވި ސިވި ލް ސަރވިސްގެ ވަޒީފާތައް ހު ންނަ ގޮތުން އެގޮތަށް އައިޑެންޓިފައި ކުރެވިފަކަ މީހަކު
ނުހުރޭ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން ކައުންސިލުތަކަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އިލްތިމާސްކުރަން އެގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުރިހާ
ޓްރޭނިންގއެއްގައި ބައިވެރިވެގެން އެކަން އިނގޭ މީހުން ބައިތިއްބާށޭ. އެގޮތުން ، ދާދިފަހުން އަޅުގަނޑުމެން 6
ކައުންސިލަކުން ބޭފުޅުން އިންޑިއާއަށް ވެސް މިއަހަރު 6 މަސްދުވަހެއްގެ ކ ހެއްގައި ވެސް ވާނީ ފޮނުވާފަ.
އެހެންވީމާ، ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑްކުރަން އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން އެބަ. ތެންކިޔު.
ރިޔާސަތުން ވާހަދެއްކެވުން:
ގާތްގަނޑަކަށް ވަގުތު ހަމަވެއްޖެ އިނގޭތ . ގާތްގަނޑަކަށް ވަގުތު ހަމަވެއްޖެ. އެހެންވީމާ، މިހާރު އަޅުގަނޑު ދެން ދެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް ފުރުޞަތު އަރުވާނީ ހަމަ ބެކް ޓް ބެކް. އޭގެފަހުން ކުރުކޮށް ޖަވާބު ދެއްވުމަށް ތި
29

ބޭފުޅުންނަށް ފުރުޞަތު އަރުވާނަން. ފުރަތަމަ ގައްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ، އޭގެފަހުން ޔަޢުޤޫބަށް
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ދޭނަން. އާދެ.
ތިނަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްމުޣުނީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުޤަ އްރިރު. އަޅުގަނޑުގެ ވަރަށް ގިނަ ކުރަން ހުރި ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބު ވެސް ލިބިއްޖެ. އެހެން
މެންބަރުން އެ ސުވާލުތައް ކުރައްވައިފި. އަޅުގަނޑުގެ އެބަހުރި އަދިވެސް ސުވާލުކޮޅެއް. ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑު ކޮށްލަން
ބޭނުންވާ ސުވާލަކީ ، ވިދާޅުވެއްޖެ މި ބިލު ފަރުމާކުރީ ތަންކޮޅެއް ކުރިން މަސައްކަތްކޮށްގެންނޭ. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ
ކޮންއިރަކުތ އޭ މިބިލު ފަރުމާކުރަން ފެއްޓީ؟ ކޮންއިރަކުތ އޭ މިބިލު ފަރުމާކުރީ؟ އެހެން އަޅުގަނޑު މިދަންނަވާ
ސަބަބަކީ، އަޅުގަނޑުމެން ވެރިކަމަށް އައީވެސް މެނިފެސްޓ އަކާއެއްކޮށް. މަޖިލީހަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ހޮވުނީ އެޖެންޑާ
19 އެއް ޕްރޮމ ޓުކޮށްގެން އޭގައި ހުރި ކަންތައްތައް ތަންފީޛު ކުރުމަށް ޓަކައި. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ މެނިފެސްޓ ގައި
އެންވަޔަރަންމަންޓު، މި ވަރަށް ބޮޑު އަހަ އްމިއްޔަތުކަމެއްދޭ އެއް ކަމެއް. ދެން ބިލުގެ އެންމެ ބޮޑު މަޤްޞަދަކީ،
ހެލްތު، އެންވަޔަރަންމެންޓު، ދެން ހެޒެޑަސް ވޭސްޓު، ނޫނިއްޔާ ކެމިކަލް ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުވުން. އެއީ ފ
ރީޒަންސް، މިސާލަކަށް މިދެންނެވީ މި ދޭތެރެއިން ހިނގައިދިޔަ އަލިފާނުގެ ހާ ދިޘާ ކަހަލަ ޑޭންޖަރަސް
ސިޗުއޭޝަންސްތަކުން ރައްކާތެރިވުމަށް ޓަކައި މިއީ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިސްނުމަކީ، އ ގަނިކް
ފާމިންގ ، އެޖެންޑާ 19ގެ ބޮޑު ވިސްނުމަކީ އ ގަނިކް ފާމިންގ . ކިހާވަރަކަށްތ އޭ މި ބިލުގައި އެޖެންޑާ 19 ށް
ފ ކަސްކުރެވިފައި އިންނާނީ. މިހާރު މިއަށް ޗޭންޖަސް ގެނެސް އިންނާނެތ އޭ އެޖެންޑާ 19 ށް މީތި އެލައިންކޮށްފައި
އިންނާނެތ އޭ؟ އެއީ ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެވަނަ ސުވާލަކީ، މި ބިލުގެ މައިގަނޑު ހެޑިންގއަކީ ޕެސްޓިސައިޑް ދެއްތ ،
އަންޑަސްޓޫޑް އެގްރިކަލްޗަރަލް ޕެސްޓިސައިޑުކަން. ޕެސްޓިސައިޑު އެކަންޏެއް ނޫން އެގްރިކަލްޗަރގައި ބޭނުންކޮށްފައި
ހުންނަނީ. އެހެން ބޭފުޅުން ވިދާޅުވިހެން ފާޓިލައިޒަރ، ފަންގިސައިޑް އަދި ނޫނިއްޔާ ގްރ ތް ކެމިކަލްސް ވެސް އަދި
ބޭނުންކުރޭ ދެއްތ ؟ ގްރ ތް ކެމިކަލްސް. މި ހުރިހާ އެއްޗްިއސަކީ ވެސް ކެމިކަލް. ހުރިހާ އެއްޗެއްގައި ވެސް
ކޮންމެވެސްވަރަކަށް ކެމިކަލް ހިމެނޭނެ. ފާޓިލައިޒާގެ ސަބަބުން ވެސް އަދި ހެލްތަށް ނުރައްކާ ނުވިއެއް ކަމުގައި
ވިޔަސް އެންވަޔަރަންމަންޓަށް ނުރައްކާ އެބަވޭ. މިހުރިހާ އެއްޗެއް އެބައާދޭ. އެހެންވީމާ، ހަމައެކަނި
ޕެސްޓިސައިޑަށްތ އޭ މީތި ރަނގަޅީ؟ ނޫނިއްޔާ މި ހުރިހާ އެގްރިކަލްޗަރއަށް ބޭނުންކުރާ ހުރިހާ ކޮމްޕ ނަންޓެއް މީގައި
އެކުލުންތ އޭ ރަނގަޅީ؟ ދެން އޮތް ސުވާލަކީ ، ވިދާޅުވެއްޖެ އެންވަޔަރަންމަންޓް ޕްރޮޓެކްޝަން އޭޖެންސީންނޭ
މޮނިޓަރކޮށް ރެގިއުލޭޓު ކޮށް މި ހުރިހާ ކަމެއް ކުރަން އެންމެ ރަނގަޅީ. އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުރަނީ އެހެން.
ސުވާލަކީ ، މި ބިލު ތަޢާރުފުވުމާ އެއްކޮށް މި ހުރިހާ ކަމެއް ބެލެހެއްޓި ރެގިއުލޭޓު ކުރެވިގެންދާނީ ދަނޑުވެރިން
30

ބޭނުންކުރާ ވަރު، މިންގަނޑު ކ ޗެއްސެއްތ ؟ ކޮން ކެމިކަލެއްތ ؟ ކޮން ބޭހެއްތ ؟ މި ލޮގްވެގެން ނޫނިއްޔާ މި ޑޭޓާ
އެނގިގެން. މި ކަންކަން ކުރެވޭނެ ކެޕޭސިޓީ އެބަހުރިތ އޭ؟ ބޭނުންވޭތ އޭ ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑްކުރަން ބޭނުންވަނީ ކޮންކޮން
ކަމެއްތ އޭ؟ ދެން...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށް ބޮޑަށް މަޢާފުކުރައްވާތި ވަގުތު ހަމަވެއްޖެ އަދި އިއްޒަތްތެރި އެއް މެންބަރަކު އެބަ އިންނެވި. 3 ސު ވާލެއް
މިހާތަނަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ކުރައްވާފައިވާތީ ، ދެން އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން އެހިސާބުން ކުރުކޮށްލަ
ދެއްވާފައި ދާންދޫ ދާރާއިގެ މެންބަރު...
ތިނަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްމުޣުނީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަދި އެއް ސުވާލު. އެންމެފަހު ސުވާލަކަށް، އަޅުގަނޑު އަދިވެސް އެބަހުރި ސުވާލު. އެކަމަކު އެންމެފަހު ސުވާލަކަށް
އަޅުގަނޑު ކޮށްލާ ހިތްވަނީ، ވިދާޅުވެއްޖެ ޕްރޮގްރާމުތައް ހިންގާއިރު، ކައުންސިލާ ގުޅިގެން ކައުންސިލުން
ފާރމާރސްގެ ނަންތައް ހ ދައިގެން އެ ބޭފުޅުންނަށް އިންވައިޓު ކޮށްގެންނޭ. އަޅުގަނޑުގެ ސު ވާލަކީ ، މިހާތަނަށް
އެގްރިކަލްޗަރގެ މަސައްކަތް މި އިންޑަސްޓްރީ ހިނގަމުން އަންނައިރު އެއްވެސް ލޮގެއް އެއްވެސް ރަޖިސްޓްރީއެއް
ދަފްތަރެއް އެބައޮތްތ ފާރމާރސްގެ ކޮންކޮން ފާރމާރސްތަކެއްތ ރާއްޖޭގައި އުޅެނީ، ފާރމާރސްގެ ލޮގެއް
އެބައޮތްތ ؟ އެއީ އަޅުގަނޑު، ޝުކުރިއްޔާ .
ދާންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޔަޢުޤޫބު ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ . އަޅުގަނޑު އެންމެ ސުވާލެއް އިނީ. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޣުނީގެ ސުވާލާ
ގުޅުންހުރި ސުވާލެއް މުޣުނީ އެ ފާހަގަކުރެއްވީ މި ބިލުން މި ގ ސްކޮށް ކެމިކަލް ބޭނުންކުރުން ހުއްޓުމަކަށް
އަންނާނެތ އޭ؟ ދެން މި ޝާފި އާ ވިދާޅުވެފައި އިނީ އެކަން ޙައްލުކުރެވޭނެ ކަމަށް. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، ޙައްލު މި
ބިލުގައި ނޫނީ ޤާނޫނަކަށް ވެގެން އަންނައިރު އެ ކަންތައް ޙައްލުވާނެ މިންގަނޑުތަކެއް ކަނޑައަޅާފައި އޮތަސް ،
ތަންފީޛީ މަރުޙަލާގައި އެކަން ރަނގަޅަށް ތަންފީޛު ނުކުރެވެންޏާ ޙައްލެއް ނުކުރެވެ އޭ ޤާނޫނުގައި އަދި ލިޔެފައި
އޮތަސް. މިސާލަކަށް ދުންފަތާބެހޭ ޤާނޫނެއް ވެސް އެބައޮތް ޙައްލުނުކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ
ޙައްލުކުރާނެ ރިސ ސް ތި ބޭފުޅުންގެ އެބަހުރިތ ؟
31

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެ ބޭފުޅުން އެ ފާހަގަކުރެއް ވި ކަންތައްތަކަށް ޖުމުލަގޮތެއްގައި ތި ބޭފުޅުން ވާހަކަފުޅު ދައްކަވައިފިއްޔާ ދެން
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަޤްޞަދު ހާސިލުވާނެހެން. އެހެންވީމާ، ފިޝަރީޒްއަށް ފުރަތަމަ، ދެން
އޭގެފަހުން އެންވަޔަރަންމަންޓަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތެއް އަރުވާނަން.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތެންކިޔު އިނގޭތ . އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ވިދާޅުވީ ކޮންއިރަކުހޭ ދެއްތ އެންމެ ފުރަތަމަ ސުވާލަކަށް. މި 2010 ގައި
އަޅުގަނޑުމެން ކުރި މަސައްކަތްތަކެއް. އެހެންވީމާ، އެޖެންޑާ 19 އަކާ އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެ ކިހާވަރަކަށް ކަމެއް
އެލައިންވާނީކީ. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑަށް އިނގޭ އެއްޗަކީ ، ސަރުކާރުގެ ޕްލެޖެއް އިންނާނެ ރައްކާތެރި ކާބ ތަކެތި، އެއާ
ވަރަށް ބޮޑަށް އެލައިންވޭ. އެއާ އެލައިންވާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އެޖެންޑާ 19އާ ވެސް އެލައިންވާނެ
ކަމަށް އިނގޭތ . އެހެންވީމާ، ދެން އެގްރިކަލްޗަރގެ މަސައްކަތްތަކަށް އަނެއްހެން ވިދާޅުވީ ، އަޅުގަނޑު ކުޑަކޮށް އެ
ސުވާލުގެ އަދި ކުޑަ ތަންކޮޅެއް ވިދާޅުވެ ދެއްވައިފިއްޔާ އަޅުގަނޑަށް ޑައިރެކްޓްލީ ޖަވާބު ދެވޭނެ. ދެވަނަ ސުވާލުގެ
ޑައިރެކްޓްލީ ޖަވާބުދޭންވެގެން، ކުރުކޮށް ޖަވާބުދޭން ވެގެން މިއުޅެނީ. އާދެ! ހަމައެކަނި އޭގައި ދެން އަޅުގަނޑު
މިދެންނެވީ ޕެސްޓިސައިޑަކީ އޭގެ ޒާތުގައި ނުރައްކާތެރި އެއްޗެއް ، އެއީ ވިހަ ހުންނާތީވެ އެކަމުގައި. އެހެންނަމަވެސް،
ވަރަށް ބައިވަރު ރިސަރޗްތަކަށްފަހު ހަދާފައި ހުންނަ އެއްޗެހި. އެހެންވީމާ، އޭތި ބޭނުންކުރަން އޮންނަ މިންވަރު
އެއޮތް ގޮތަށް ބޭނުންކުރަންޏަކާ މީކީ ނުރައްކާތެރި ކަމެއް ނޫން. މީގެ ގ ސްވާ ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެން އެ އޮންނަ
މިންގަނޑުތަކާ ޚިލާފުވާން ހެދީމަ. މިހާރު ބަލިވެގެން ބޭހެއް ކާއިރުގައި ވެސް އެއް ގުޅަ ކާން އިންދާ ހަތަރު ގުޅަ
ކާލީމަ ވާގޮތް ހަމަ މިވަނީ. އެ ހަމަ ސިމިލަރ އެނަލޮޖީއެއް އަޅުގަނޑު މި ބޭނުންކޮށްލީ އަންޑަސްޓޭންޑު ވެލައްވާނެ
ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އެއީ އަސްލު އިޝޫއަކީ އެހެންވީމާ، އާދެ! އެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ޕެސްޓިސައިޑު ތެރެއަށް ވަންނާނެ
އިނގޭތ . ސޮރީ އިނގޭތ . އާދެ! އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑު މިދެންނެވީ ޕެސްޓިސައިޑަކީ ބްރ ޑް ޓަރމެކޭ. އެ
ޓާރމްގައި ހުރިހާ އެއްޗެއް ހިމެނޭނެ ފަންގިސައިޑް، ޕެސްޓިސައިޑް މި ހުރިހާ އެއްޗެއް ހިމެނޭނެ. އެހެންވީމާ، ދެން
ދާންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ކުރެއްވި ސުވާލުގައި ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިސ ސްއެއް ނެތް އިނގޭތ . އަޅުގަނޑު ފައްޓަމުން
ވެސް ދެންނެވިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިފަދަ ބިލެއް އައިސްފިއްޔާމު ހުރިހާ ދިމާލަކުން ވެސް ރިސ ސް އެލޮކޭޓު
ވާންޖެހޭނޭ. ހަމަ ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑިންގ ގައި ވެސް ހަމަ ޓެސްޓިންގއާ ، މި ހުރިހާ ކެޕޭސިޓީއެއް ވެސް
ރަނގޅުވާންޖެހޭނެއޭ. ދެން އަޅުގަނޑަށް ދަންނަވާލަން ވަރަށް ޔަޤީންކަމާއެއްކޮށް ކެރޭ އަދި ރާއްޖެއަކު ނެތް
އެގްރިކަލްޗަރަލް ޕެސްޓިސައިޑްސްއާ ބެހޭ އެއްވެސް ދިގު މުއްދަތުގެ ތަމްރީނެއް ވެފައި ހުރި ބޭފުޅެއް ނުހުންނާނެ
32

ރާއްޖެއަކު. އެހެންވީމާ. އެ ޙާލަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން މިތިބީ. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މިހާރުގެ
ކެޕޭސިޓީއަކީ. އެހެންވީމާ، ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑްވާންޖެހޭނެ. ތެންކިޔު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެންވަޔަރަންމަންޓަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ނިންމާލުމުގެ ކުރިން. ޙަޤީޤަތުގައި ކޮމިޓިގެ ވަގުތު ހަމަވަނީ
45 ށް. އެހެންނަމަވެސް، މިތަނުގައި 241 ކޮމިޓީގެ ބައްދަލުވުމަކަށް ބޭނުންވާތީ، އަޅުގަނޑުމެން ކުޑަކޮށް ހަލުވިކޮށް
ގެންދަން މިޖެހުނީ. އެ ވާހަކަ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި ދަންނަވާލަން އިނގޭތ .
މިނިސްޓަރ އޮފް ސްޓޭޓް ފޮރ އެންވަޔަރަންމަންޓް ޑރ. ޢަބްދުاله ނަޞީރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު ވެ ސް ޖުމުލަކޮށް ދަންނަވާލަން ބޭނުންވަނީ، ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކާ
ބެހޭގޮތުން ވާހަކަ ދެކެވިއްޖެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމާޒުކުރެވުނު އެއް ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ވަނީ އީ.ޕީ.އޭ އާއި،
މިސާލަކަށް މީގެތެރެއިން އީ.ޕީ.އޭގެ ޒިންމާގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަންކަން ކުރަން ވެއްޖިއްޔާ ހަމަ ދެންމެ ޑޮކްޓަރ
ޝާފިއާ އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް އެކަމަށް ބޭނުންވާ ރިސ ސް ކެޕޭސިޓީ ބިލްޑު ކުރަން ބޭނުންވާނެ
އަސްލުގަ އި އަޅުގަނޑުމެން ވެސް. މިހާރު ކުރަމުންދާ ކަމަކަށް ނުވާތީ. ދެން ހަމަ ފަހު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު
ދަންނަވާނީ، މިހާރު ދިވެހިރާއްޖެ ބައިވެރިވެފައިވާ ބައިނަލްއަޤުވާމީ 3 ޖަމުޢިއްޔާއެއް އެބައޮވޭ. އެއީ ބޭސިލް
ކޮންވެންޝަން އާއި، ރޮޓަޑަމް ކޮންވެންޝަން އާއި ސްޓޮކްހޮލްމް ކޮންވެންޝަން އިނގޭތ . އެހެންވީމަ، އެ 3
ކޮންވެންޝަނަކީ ވެސް އެއީ ކެމިކަލްއާބެހޭ ކޮންވެންޝަން. އެ ވަރަށް ސްޕެސިފިކްކޮށް މީގައި ފާހަގަކޮށްފައި އެބަވޭ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަރާތުން ބައިވެރިވެފައިވާ، މިސާލަކަށް މި ގާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގަ އާއި އަދި 8 ވަނަ
މާއްދާގެ ވެސް އެބަ ވޭ. އެހެންވީމަ، އެ 2 މާއްދާގައި ބައިނަލްއަޤްވާނީ މުއާހަދާ ތަކާއި ގުޅިގެން ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން
ކުރުމުގައި ފުށުއެރުންތައް ނުހުންނަ ގޮތަކަށް ވ ޑު ކުރުން ރަނގަޅުވާނެ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އެދިވަޑައިގެންފައި ވޭ. އެހެންވީމަ، ކުޑަ ވަގުތުކޮޅެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިތުރަށް
ލިބުމާއެކު އެ ފުރުޞަތު ވެސް ދީފައި އަޅުގަނޑު ނިންމާލާނީ އިނގޭތ . އަންނާނެ. މި ނިންމާލަނީ.
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
33

އާދެ! އަޅުގަނޑު ސުވާލަކީ ، މީގެ އެންމެ މުހިއްމު އެއްކަމަކީ ތަންފީޛުކުރުން. ޒާހިރު ވެސް ވިދާޅުވެއްޖެ މިހާރު ވެސް
މާރުކޭޓުގައި ކެމިކަލް ކެޔޮގަނޑަށް ޖަހައިގެން ދޮންކުރާ ވާހަކަ. އަދި ވިދާޅުވެއްޖެ، މާލޭގައި މިހާރު ވެސް ރާއްޖޭގެ
އެކި ތަންތާނގައި ބޭސް އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން ފުޅި ފުޅި އާއި ދަޅު ދަޅު ގަ އާއި ޓައްޕުގަ އާ ގެންގުޅޭ ވާހަކަ. މިއީ
ރައްޔިތުންގެ ސިއްޙަތަށް ނުރައްކާ. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، ކޮން ބައެއްތ މިކަން ހުއްޓުވަނީ؟ އެންވަޔަރަންމަންޓް
މިނިސްޓްރީގައި އިނދޭތ ކ ލް ސެންޓަރއެއް ނުވަތަ ގުޅޭނެ ގޮތްތަކެއް ހުރޭތ އޭ؟ އެމަރޖެންސީކޮށް ނުވަތަ
މިކަންތައްތަކުގެ މައްސަލަތައް، ކޮމްޕްލެއިންތައް ހުށަހަޅާނެ ގޮތްތައް އޮވޭތ އޭ؟ ނުވަތަ އެ ހުށަހަޅާ ބަޔަކު ގުޅައިފިއްޔާ
ނުވަތަ ވަކި ފަރާތަކުން ގުޅައިފިއްޔާ އެކަމަށް އެޓެންޑު ވޭތ އޭ؟ ކިހިނެއްތ އޭ؟ ދެން މީގައި އޮންނާނެ ހަމަ،
ކަނޑައެޅިގެން ކޮންމެ ގާނޫނެއްގައި ވެސް އޮންނާނެ އެއީ ކުށެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައި ހުރި ކަންކަން އެ ތަންފީޛީ
ބާރުން މިނިސްޓަރު، ފުލުސް އޮފީހަށް ގުޅަނީ. ނުވަތަ ކަމާ ބެހޭ އެހެން އިދާރާއަކަށް ގުޅައިގެން ހުއްޓުވަން. މިބައި
ކިހިނެއްތ އޭ ތިބޭފުޅުން މިހާރު ކުރިއަށް ގެންދަނީ؟ ހުއްޓުވުމުގެ ބައި. އެއީ ވަރަށްގިނަ ބޭފުޅުން ވިދާޅުވެއްޖެ
ފިޝަރީޒްއަށް ގުޅީމަ ފ ނެއް ނުނަންގަވާ ވާހަކަ ވެސް އެބަ ދައްކާ ރަށުތެރޭގައި. އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީއަށް
ގުޅާއިރު ގުޅާނެ ފަރާތެއް ނޭނގޭ ވާހަކައެއް. ފުޑް އެންޑް ޑްރަގް އޮތ ރިޓީއަށް ކަނޑައެޅިގެން
އެނގިވަޑައިގަންނަވަންޖެހޭނެ، ވަރަށްގިނައިން ބަންދު ކުރޭ ރެސްޓ ރެންޓުތައް. މާރުކޭޓު ވަރަށް ގޮނޑުވެފައި
އޮންނަނީ. މާރުކޭޓުގެ އެންމެ ގިނައިން މޭވާ ތަކެތި ބޭނުން ކުރަނީ. ކީއްވެގެންތ އޭ އާއްމު ސިއްޙަތުގެ މިންގަނޑުގެ
ތެރެއަށް ނުފައްތަނީ އެ ތަންތަން؟ އެއީ ސުވާލަކީ. ކީއްވެގެންތ އޭ އެފަރާތްތައް ނުހުއްޓުވަނީ. އަޅުގަނޑުމެން ކިތަންމެ
ރީއްޗަށް ބިލެއް ހެދިޔަސް ތަންފީޛު ނުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ، ރާއްޖޭގެ ފުލުހުން އެބަތިބި. ފުލުހުންނަށް އެންމެބޮޑު
ޚަރަދެއް ކުރަނީ، ސިފައިންނާ. ކީއްވެގެންތ އޭ ތިބޭފުޅުން މިނިސްޓްރީތަކުން އިދާރާތަކުން ނާންގަވަނީ ފުލުހުންނަށް.
ފުލުހުން ބުނޭ ތިމަންނަމެ ންނަށް ރިޕ ޓެއް ނުކުރައްވައޭ. ކިހިނެއްތ އަޅުގަނޑުމެން ބިލެއް ހަދައިފިއްޔާ އެކަންތައް
؟
ދެން އޮންނަނީ
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތިބޭފުޅުންނަށް ފްލ ރ އަޅުގަނޑު މިއަރުވަނީ. އެހެންނަމަވެސް، ގައްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ކުރެއްވި
ސުވާލުތަކުގެ ތެރޭ އެއް ސުވާލަކަށް ޖަވާބު ލިބިވަޑައި ނުގަންނަވާކަން އެބަ ފާހަގަކުރައްވާ. އެ ސުވާލު ހައިލައިޓު
ކޮށްލަދެއްވަން ވީ ނޫންތ . އޭރުން މި 2 ބޭފުޅުންގެ ނުކުތާތަކަށް އެކުއެކީ ތިބޭފުޅުންނަށް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ.
ގައްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ދެންނެވީ ދަފުތަރެއްގެ ވާހަކަ. އެއަށް މަސައްކަތް ކުރޭތ ، އެ ކިހިނެއްތ އޭ ގެ ޕްރޮސެސް؟
34

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފުރަތަމަ އެންވަޔަރަންމަންޓުން ފެއްޓީމަ ރަނގަޅުވާނެ. އެންވަޔަރަންމަންޓުގެ ކ ލް ސެންޓަރެއްގެ ވާހަކައިން
އަޅުގަނ ޑަށް ފުރަތަމަ ސުވާލުގައި އަޑުއިވިގެން ދިޔައީ. އެހެންވީމަ، އެހިސާބުން ފެއްޓެވީމަ ރަނގަޅުވާނެ. އާދެ!
އެންވަޔަރަންމަންޓް ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީގެ ޑެޕިއުޓީ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް ޑރ. އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު
ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު އިބްރާހީމް، އިނގޭތ އީ.ޕީ. އޭ. އީ.ޕީ. އޭގައި އިންނާނެ ހޮޓްލައިނެއް ވެސް.
އީ.ޕީ.އޭ ގައި އިންނާނެ ފޭސްބުކް ޕޭޖެއް ވެސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުންޏާބެހޭ ވަރަށްގިނަ ރިޕ ޓުތައް އެ މެދުވެރިކޮށް
އާދޭ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ވައިބަރ ގްރޫޕެ އް ވެސް އިންނާނެ. ވޭސްޓާއި، އެކަމާބެހޭ ސިޓީ ކައުންސިލާ އަދި
އެހެންބޭފުޅުންނާއި ގުޅިގެން ހަދާފައި އިންނަ. ދެން ކެމިކަލްތައް ނައްތާލުމުގައި މިހާތަނަށް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތް
ކުރާ އުސޫލަކީ، ކެމިކަލް ޙަޤީޤަތުގައި ނައްތާލަނީ އެމް.އެން.ޑީ.އެފްއިން. ޕެސްޓިސައިޑް އަދި އަޅުގަނޑުމއެންނަކަށް
އެ އައި އްސަ އެއް ނެތް. އެހެންނަމަވެސް، ނުރައްކާތެރި ބައެއް ކެމިކަލް ނައްތާލުމުގައި އެމް.އެން.ޑީ.އެފުން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސިޓީބިޓީ ބަދަލުކުރެވިގެން އެ އަންނަ ރިކުއެސްޓުތަކާއި އެކީގައި، އަޅުގަނޑުމެން ދެބައި މީހުން
ވ ރކްކޮށްގެން މިހާތަނަށް މިސާލަކަށް ސަލްފިއުރިކް އެސި ޑު، ކޮންސެންޓްރޭޓިންގ ސަލްފިއުރިކް އެސިޑް ކަހަލަ
ކެމިކަލްތައް ނައްތާލުމުގައި ދެބައި މީހުން ވެގެން އަޅުގަނޑުމެން ވާނީ މަސައްކަތްތަކެއް ކޮށްފަ. އަނެއްކާ މިދިމާވި
ފަޔަރ އިންސިޑެންޓުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެޓެންޑުކުރިން ، އެތާނގައި ހުރި ކެމިކަލްތަކާއި ގުޅިގެން އެ އުފެދުނު
ކުނިބުނި ނައްތާލުމުގައި، އެ އުފުލުމުގައި ގެންގުޅެންވީ މިންގަނޑުތައް އަޅުގަނޑުމެން އެ ސައިޓަށް ވެސް ގޮސް
ސައިޓުގައި ތިބެގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ސްޓާފުންނާ އެކީގައި މަސައްކަތް ކުރިން. ދެން ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން
މެނޭޖުކުރަން ބޭނުންވާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ރިސ ސް ބޭނުންވާނެ. ޕެސްޓިސައިޑު ރާއްޖޭގައި ގިނަ
އަދަދަކަށް އޮބްޒޮލީޓުވެގެން ނުވަތަ ބޭނުންނުކުރެވިގެން އުކާލަންޖެހިގެން އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެކަހަލަ އިޝޫއެއް
ދިމާވެގެނެއް އެއްވެސް ފަރާތަކުންނެއް އައިއްސައެއް ނެތް. އެހެންނަމަވެސް، އެ ނުރައްކާތެރި އެހެން ކެމިކަލްސްތަކުގެ
އަޅުގަނޑު މިދެންނެވިހެން އަޅުގަނޑުމެންނާއި އެމް.އެން.ޑީ.އެފްއާ ގުޅިގެން އެބަހުރި މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވިފަ.
ޝުކުރިއްޔާ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރީޒް، މެރިން ރިސ ސަސް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރ ގެ ޕާރމަނަންޓު ސެކްރެޓަރީ ޑރ. އާމިނަތު
ޝާފިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
35

އާދެ، އަޅުގަނޑުމެންގެ އިންނާނެ ދަނޑުވެރިންގެ ދަފުތަރެއް. ދެން އެ އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ އަހަރަކު އަޕްޑޭޓު ވެސް
ކުރާ ދަފްތަރެއް. ދެން ދަނޑުވެރިން ދަފުތަރުގައި ބައިވެރިވާން އެދުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ދަނީ ކައުންސިލު ތުރޫކޮށް.
ކައުންސިލުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފުރަތަމަ ލިސްޓު ފޮނުވައިދެނީ. ދެން އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން އިންނާނެ ހަމަ
ހުޅުވާލާފައި ކޮންމެ ދަނޑުވެރިއަކަށް މިނިސްޓްރީ އަށް އައިއްސަ ވެސް ހަމަ ރަޖިސްޓްރީ ވެވޭނެ. ރަޖިސްޓްރީ ވީމަ
ދަފުތަރުގެ ތެރެއަށް ވަދެވޭނީ. ދެން އޭރަށް އަޅުގަނޑުމެން ކުރީގައި ގެންގުޅުނު ޕްރޮގް ރާމްސްތަކުގައި ބައިވެރިވާން
ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބޭފުޅުންނަށް ފުރުޞަތު ދެން ދަނޑުވެރިންގެ ގޮތުގައި ރަޖިސްޓްރީ ވީމަ. އެއީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ އެ ނަމްބަރސް ސްޓެޓިސްޓިކްސް، އެހެން ޖަމުޢިއްޔާތަކުން ވެސް ފުރަންޖެހޭ
ކުއެޝްޔަނިއަރތަކުގައި ވެސް ހިމަނަންޖެހޭތީ، އަޅުގަނޑުމެން ކުރަމުން އަންނަ މަސައްކަތެއް. އެހެންވީމާ، ދަފުތަރެއް
އޮންނާނެ ހަމަ. ތެންކިޔު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތ ވަޑައިގެންދެއްވި ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް. ވަރަށްގިނަ މަޢުލޫމާތުތަކެއް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިގެން ހިނގައްޖެ. މި ބައްދަލުވުން ނިމުނަސް އަދި މަޢުލޫމާތު އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް
ފ ރުކޮށްދެއްވުމުގެ ދޮރު ބަންދެއް ނުއެއްވޭ. މި ކޮމިޓީ ގައި ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނާއި
ތިބޭފުޅުންނާއި ހަމަ ގާތްގުޅުން އޮންނާނެކަން އަޅުގަނޑު ދެކެން. ފ ނުން ވެސް ލިޔުމުން ވެސް، ސެކެރެޓޭރިއޭޓަށް
ވެސް. އަދި މިބޭފުޅުންނާއި ސީދާ ބައްދަލުކުރައްވާފައި ވެސް މަޢުލޫމާތު ބަދަލުކުރެއްވޭނެ. އަދި ކޮމިޓީއަށް ކޮންމެހެން
ބޭނުންވެއްޖެ ހިނދެއްގައި ތަކުރާރުކޮށް ވެސް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނާ ބައްދަލުކުރުމުގެ އިންތިޒާމު ހަމަޖެއްސިދާނެ.
އަދި އެންމެ މުހިއްމު ގޮތަކީ ބައްދަލުވުން ނިމިގެން އޮންނާނެ ސައިފޮދެއް. ސައިފޮދުގެ ތެރޭގައި އަދި މިއަށްވުރެ
ވެސް މާ ގާތްކޮށް ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވޭނެ. ދެން އެހުރިހާ މަޢުލޫމާތު އެއްކޮށްފައި އަނެއްކާ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން
އެއްތާކު ތިބެގެން މަޝްވަރާ ކޮށްފައި ކަންކަން ފާސްކުރަމުން މިގެންދަނީ. އެހެންވީމާ، ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
މިހިސާބުން ބައްދަލުވުން ނިމުނީ. والسالم عليكم .
____
36